THOOLIKA

(A Collection of Seven Charming Stories).

BY

MUDDA VISWANADHAM
(KAVITHA SAMITHI)

Approved for Class Use.

(Vide T. S. G. G. Dated 14th May' 46—Pages 6 & 20)

JAYA NIKETAN
PUBLISHERS :: MADRAS

'తూలిక' లోని కథల తీరులు :

౧

కోటీశ్వరుఁడు కానీ, కూటికి లేనివాఁడే కానీ-మానవునకు జీవితము ఒక్క తీరున గడచుట దుస్తరము. మనుగడలో తారుమారులు సంభవించుట ప్రకృతిసహజము. అయితే, కలిమికి పొంగుటయు లేమికి క్రుంగుటయు జనసామాన్యమున పొడకట్టు లక్షణము. ఈ ద్వంద్వములకు అతీతులై, కష్టసుఖములను సమానదృక్పథముతో సమన్వయించుకొనఁగల వ్యక్తులే జ్ఞానులు. మార్గదర్శకులగు అట్టి యిరువురు జ్ఞానుల మహిమాన్విత చరితములను, అనుభవైక వేద్యములగు వారిసూక్తులను 'ధన్యజీవులు' మనకు చవిఁజూపును.

౨

పూర్వకాలపు ప్రభువుల తీరులే వేరు. వారి ఔదార్యకృత్యములు చిత్రాతి చిత్రములు. ఒక్కొక సంఘటన తలఁచుకొనిన యొడలు పులకరించును. అవి నేటికిని చెప్పటకే కాదు, కలకాలము నిలిచిపోయి స్మరింపతగ్గవిగ నుండును. ఈ పలుకులను అక్షరశః సార్థకపఱుచు నొక అద్భుత కథనమును 'జాగో పటేల్' చిత్రించుచున్నది.

౩

ఏ దేశమునకైన ఏ కాలమందైన 'స్వాతంత్ర్య భాగ్యము'ను మించినది లేదని యెల్లరును వాకొందురు. వ్యక్తులు పోరాడుటయు, దేశములు సమరములు సాగించుటయు ఇందుకొఱకే. స్వాతంత్ర్య సంపాదనకొఱకే ఎందఱెందఱో వీరులు ధీరులు త్యాగము చేయుట మనము కనులారగాంచెడి విషయము. తన ముద్దుకొమరునైన బలి యొసంగ సాహసించి, స్విస్ ప్రజలకు స్వాతంత్ర్యలక్ష్మిని సమకూర్పతలపడిన అకుంఠిత దీక్షాపరుఁడు, మేటి విలుకాఁడు, మేరు ధైర్యశాలి, మహాపురుషుఁడు నగు విల్యం టెల్ వింత యుదంతమును 'దాస్యవిముక్తి' వెల్లడించుచున్నది.

౪

తఱుచు, దుష్టుల కభివృద్ధియు శిష్టులకు కడగండ్లును కల్గుచుండుట

ఈ ప్రపంచమున పరిపాటిగానై జూపట్టుచున్నది. ఇట్టి విద్వాగమును గూర్చి ధర్మజునంతటివాఁడే సంశయ కలితుఁడయ్యె, కాని— తుదకు 'ధర్మమే జయించు' ననియు అదియె మానవకోటికి మార్గదర్శక మనియు మన శ్రుతిస్మృతి పురాణాదులు చెప్పునది రిక్తమాట కాదు, ముమ్మాటికిని కాదు. ఇందలి యాదార్థ్యమును గుర్తింపఁగలుగు నంతటి ఓరిమియు ఓపికయు మాత్ర మవసరమై యున్నది. ఈ కథయందలి కరుణాకరుఁడు 'నిలుకడమీఁద నిజము' అను సూత్రము నెఱుగునప్పటికి తనజీవితమునే బలి చేయవలసివచ్చె!—

౫

ఆ రాజపుత్రి పరమ సాధ్వీల లామ. అత్యంతము భర్తకు అనుకూలవతి. అయినను, అనుక్షణము నామెను భర్త అనుమానించుచు అవమానించుచు ఆడిపోయుచు నుండెను. అతఁడు జీవితలక్ష్యము లేని ఒక మోటుమానిసి యని గ్రామీణులే నిశ్చయించిరి. దయా దాక్షిణ్యము తెలుఁగని ఆ రాజపుత్రుఁడు ఆమెను కాళరాత్రిలో నొంటిపాటుగ విడిచిపుచ్చినను, త్యాగమహిమచే నామె ఎట్టలు తరించినదో 'తపాలు రన్నరు' కథ వ్యక్తపఱుచుచున్నది.

౬

సర్వభూత మయుఁడయిన పరమాత్మ అనునిత్యమును ప్రదర్శించెడి నాటకములోని పాత్రలమే మనము. ఆతని లీల లనంతములు. అందలి ధర్మసూక్ష్మములు దుర్గ్రాహ్యములు. తత్త్వ సాధకుఁడగు నొక తపసి 'జగన్నాటకము'నకు సంబంధించిన కొన్ని కుశంకలను బాపి, పరమేశ్వరుని పరిపాలనా విధానమును, అందులోని అంతరార్థములను విప్పి చెప్పుచున్నాఁడు.

౭

'దైవబలము : మానవబలము' -ఏది శక్తివంతమయినది?—ఇది యొక వినోద సమస్య; విజ్ఞాన పూరితమైనది కూడను. 'నమ్మికొల్చిన వారికి చెఱుపు లేద'నుట పేద బ్రాహ్మణుని కుటుంబమునకు స్వానుభవమైనది. మఱియు, భక్తులకు భగవంతుఁ డెట్లు సాయపడునో తెలిసివచ్చినది. పేరాశ ఎన్నటికి పనికిరాదనియు, మానవబలముకంటె దైవబలమే మహత్తరమయిన దనియు సాహుకారు గ్రహించినాఁడు.

*

* *

1. ధన్యజీవులు ... 9

2. జాగో పటేలు ... 21

3. దాస్యవిముక్తి ... 28

4. నిలుకడమీఁద నిజము 37

5. తపాలు రన్నరు ... 56

6. జగన్నాటకము ... 65

7. దైవబలము : మానవబలము 76

* *

*

ధన్యజీవులు

రాములు యాదవ కులమునకు చెందిన కర్షక యువకుఁడు. ఆతని వివాహ మగునంత దనుక తండ్రి జీవించియే యుండెను. నాయన పోవుసరికి పిత్రార్జిత మస్తై లేదు. సుమారు ఇరువది మేకలు గల చిన్నమంద, పాఁడిపసువులు రెండు ; ఇదియే ఆతని కుండిన యావ దాస్తియును. రాములు దూఁబఱదిండి గాక ఉన్న యాస్తి ఊడిపోకుండ సంసార కాలక్షేపము చక్కఁగ జేయుచుండె. మెలఁకువతో మెలఁగుచుండినందున, పూర్వులు విడిచిపెట్టి వెళ్ళిన దానాఁటి కానాఁడు అభివృద్ధి కాఁజొచ్చినది. రాములుది పాటుపడి న్యాయముగ ఆర్జించు సుస్వభావము. అంతేకాని అయాచితముగ ధనము వచ్చిపడినదిగదా యని అతఁడు దుష్కృత్యములలోఁ ప్రవేశింపలేదు. ఆతని భార్యకూడ పతి మాటమీఁదనే నడచుచు, అడుగు తప్పక అతని ననుగమించు గుణవంతురాలు. ఉభయులు నుదయముననే అందఱకంటె ముందుగ పనిలోనికి పోవుదురు, సాయంకాలము ఎల్లరకును వెనుక నిలు సేరుచుందురు. న్యాయవర్తనులై

* టాల్స్టాయి మహాశయుఁడు 1885 లో రచియించిన Elias అను కథానిక దీనికి మాతృక.

శ్రమపడుటం గని, ఆ దంపతులను పరమేశ్వరుఁడు మెచ్చి నాఁడు. ఇందులకు ఫలముగా లక్ష్మి వరించి వారి యింట కాలు పెట్టినది. ఇట్లు రాములు ముప్పదైదేండ్లు కష్టపడి వేలకు అధిపతి యైనాఁడు.

ఇఁక నిప్పుడు—పాఁడిపశువులు మూఁడువందలు! మునుపటి ఇరువది మేఁకలును ఇప్పుడు ఇరువది వందలయి నవి! పసులను మేఁకలను మేపుచు ఆ గ్రామపు గొల్లలంద ఱును తన చేతిక్రింది సేవకులైనారు. ఊరి పడఁతులు పాలు పెరుఁగు వెన్న మొదలగునవి తయారు చేయుటకు నియుక్త లైరి. ఇంతయేల? అతనికి గురుఁడు పదునొకండవ యింట నుండుటచే అతడు 'పట్టినదెల్ల పసిఁడి, ముట్టినదెల్ల ముత్యము' నగుచుండెననుట అతిశయోక్తి కాదు. ఇట్టి మహో త్కృష్టదశలో సహజముగ లోకమే అతని పేరు 'రామ స్వామి'గా మార్చినది. సిరిసంపదలు అభివృద్ధియైన కొలఁ దియు గొల్లరాముని నామధేయముకూడ గౌరవసూచ కముగా 'రామస్వామినాయఁ' డని పొడిగింపఁబడినది.

'ఆహా! అదృష్టమనిన నిట్టిదికద!' యనుచు లోకము అతని ననేకభంగుల మెచ్చుకొని, నోటికొలఁది పొగడినది. పలుతావులనుండి పలుకుబడి గలవారు అప్పు తీసికొనుటకై ఇటకు వచ్చుచుండిరి. డబ్బుతోడనే పుట్టి నారు అసంఖ్యాకులైన ఆశ్రితులు! కీర్తికాంత ఇతని పేరు

మున్నెపుడును కని విని యెఱుఁగని దూరప్రదేశములకు గొంపోయి పరిచితవర్గమును పిక్కటిలఁ జేయుచుండెను. వారెల్లరును ఇతని యింట విడిసినపుడెల్ల వలదని బెట్టు చేయుచున్నను బలవంతపెట్టి పొట్ట లుబుకునట్లు తినుపుట తప్పెడిది గాదు. ఇంటి కెంతమంది క్రొత్త క్రొత్త యతిథులు వచ్చినను భోజనాదికములు సదా సిద్ధముగ నుండును. కొంచెము పేరొందిన పెద్దమనుష్యుఁడు వచ్చెనేని ఒకటో రెండో కోళ్లు—అతిథులు అంతకు మించినచో అదనముగ మేఁకలు—వారి విందులకై వినియోగపడుట పరిపాటి.

రామస్వామినాయనికి ఇద్దఱు పుత్రులు ఒకపుత్రియు; ముగ్గురును వివాహితులే. ఈయన 'రాములు'గా నుండిన పూర్వదశలో, తనయులు సొమ్ములను మేఁకలను కాయుచు అలసత మాని తండ్రితోపాటు పాటుపడుచుండిరి. ఇపు డట్టి యవసరములేదు ; చేతిలో పుష్కలముగ ధన మున్నందున పుత్రు లిరువురును చెడు సాంగత్యము చేసి దుష్టబుద్ధులుగ మాఱిరి. అందొకఁడు మద్యపానము మరగినాఁడు. జ్యేష్ఠుఁడు ఒక కొమ్మిలో చావుదెబ్బలు తిని మడిసినాఁడు. పిన్న వాఁడు కులముతక్కువ కన్నెను కట్టుకొనె. తండ్రిమాట తిరస్కరించె. పైగా అతనిపై కత్తికట్టె. ఆ స్త్రీని తన వంతు తనకు తెమ్మని తెగఁగొట్టి పంచుకొని ఎక్కడికో వెడలిపోయినాఁడు.

ఈ యవస్థ ఇటుండ, దొమ్మరోగము వచ్చి పశువులును మేఁకలును చాలవఱకు నాశము నందినవి. దెబ్బ మీఁద దెబ్బ యన్నటులు, పంటలు తుడిచిపెట్టుకొనిపోయి ఆ వత్సరమే కాటకము ప్రారంభమయింది. కాకు లనఁదగిన లోకుల మెప్పు వడయుచుండిన రామస్వామినాయని దివ్యవైభవము శిథిలము గాఁజొచ్చినది.

స్థితిగతులు క్రుంగుటతో పాటు శరీర పాటవమును తగ్గినది. దెబ్బదేండ్లు ముదుసలియై, దివాలా తీసిన నాయఁడుగారిని తిరుగ 'రాములూ' అను అతని చిన్ననాఁటి చిన్నిపేరనే అందఱును పిలుచుచు వచ్చిరి. 'నడుమంత్రపు సిరి'లో లభించిన సాలువులు, కోటులు, మొదలగున వన్నియు విక్రయించి జీవనము నిలుపుకొను గతి పట్టినది. అమ్మివేయఁగా మిగిలిన యొక్క మేఁకను గూడ అమ్మివైచి, రాములును భార్యయు పొట్టకూటికై ఒకరి మొగము లొకరు చూచుకొవలసినవారైరి. ఇట్లు పాపము! వచ్చిన విత్తాదివైభవములు వచ్చినదారినే వెళ్ళిపోయినవి. చంచలచిత్త యగు లక్ష్మి చెప్పకుండనే రాములకు చిప్పచేతి కిచ్చి మటుమాయమైనది. మిగిలియున్నదెల్ల తెక్కల కష్టమే! ఒక్కమాటలో చెప్పవలెననిన-కట్టుబట్టలును కట్టుకొనిన భార్యయు దక్క, దగ్గఱ మఱేమియును లేదు. పోనీ, వెనుక ఆసరా యేమైన ఉన్నదాయనిన త్రేవెలెడంత నిసుగు

నయిన ప్రసాదింపలేడా మాయదేవుఁడు. లేకలేక మక్కు-
వగా పెంచుకొనిన ఒక్క-పిల్లయు జవ్వనము చూడకయే
పెద్దలఁ జేరుటచే ఆ వృద్ధదంపతులు దిక్కు-లేని పక్షులైరి.

రాము లింటి పొరుగుననే అబ్దుల్లా యను నొక
ముసల్మను గృహస్థు నివసించుచుండెను. దయా దాక్షి
ణ్యాము లతనికి ఉగ్గుపాలతోఁ బెట్టిన ప్రసాద గుణములు.
తన్నర్థించువారిని నోటితో లేదనకుండ చేతితో లేదని
చెప్పి పనుపఁగలిగిన సామాన్య స్థితిమంతుఁడు. ఉన్న
మట్టునకు అప్పులేని నికరమైన ఆస్తి. నలుగురలోను
"ఆహా" యని అనిపించుకొన్న సఫలీకృత జన్మము! గుణ
రాశి యగు నీతఁడు బ్రతికిచెడిన రాములను ఉపేక్షించు
నని మన మనుకొను టెట్టులు! ఉచ్ఛదశలో నున్నప్పటి
రాముల అతిథి పూజానిరతి మఱవరానిదై యుండి 'ఎంతలో
నెట్లు మాఱినదో' యని రాముల దుస్థితికి వగచి, అబ్దుల్లా
ఒకనాఁ డతని నిట్లోదార్చెను :

'రాములూ! కాలగతి ఏరికిని యొక్క-తీరున సాగుట
దుర్ఘటముకదా! గతమునకు వగచి లాభమేమి? ముందుకథ
చూచుకొనుట కర్తవ్యము,వివేకలక్షణము. ఇటుచూడుము-
నీవు నీ భార్యతోఁగూడ వచ్చి నా యొద్ద నుండుము. పాలి
కాఁపులు సరిగ పనిచేయునట్లు చూచుచుండుము. ఖులాసాగా
నున్నపుడు నీవే పాలు తీయుము. ఇతర సమయము లందు

దగ్గఱనుండి పిదికింపుము. ఇఁక నీ భార్య చిన్న చిన్న పనులు చక్కఁబెట్టుచు ఇంటిలో ఆసరాగా నుండఁగలదు. 'అల్లా' ప్రసాదించినంత మట్టునకు మాతోపాటు మీరును కలిమో గంజియో త్రాగి జీవితశేషము వెళ్ళఁబుచ్చుకొనవచ్చును. దైవముఖము చూచి వీలగునంత వఱకు మీకే లోటును లేకుండఁ జూచెదను.'

ఈ యభయమునకు రాములు వందనపూర్వకముగ 'వల్లె'యని సతీసమేతముగ క్రొత్తకొలువులో ప్రవేశించెను. ఒడలు వంచుట మఱచి చిరకాలమైనందున రాములకు పని చేయుట మొదట కొంచెము కష్టమనిపించినది. కాని, చేసి యున్న చేయి కనుక క్రమక్రమముగ ఇంటిబాధ్యత యంతయు పూర్తిగ వహించి సహజనైపుణితో నిర్వహించుచుండెను.

అవధి యెఱుఁగక విశ్వాసముతో పరిశ్రమ చేయుచున్న ఆ వృద్ధ దంపతుల విలువ అబ్దుల్లాకు విశదమైనది. ఒక పని చెప్పించుకొనుటగాని ఒక మాట అనిపించుకొనుట గాని యెన్నఁడును లేదు. ఏ క్షణమున వారీ యింటఁ గాలు పెట్టిరో అప్పటినుండియు నది స్వగృహమువలెనే చూచుకొనుచు, నిమిషమేని వర్థపఱుపక వేయికన్నులతో కని పెట్టుకొనియుండిరి. ఇట్టి న్యాయశీలురఁ జూచి అబ్దుల్లా 'ఆహా దైవమా! ఎట్టి సజ్జనుల కెట్టి గతి పట్టినది!' అనుకొనుచు జాలిపడి వారినిగుఱించి తఱచు ఖేద మందుచుండెడివాఁడు.

ఇటులుండ—

ఒకదినమున అబ్దుల్లా గృహమునకు దూరప్రదేశము నుండి కొంద అతిథులు వచ్చిరి. అందు ఒకాయన 'ముల్లా.' అనఁగా మతగురువు. నాఁడు ప్రశస్తమైన మేకమాంసము వండింపుమని రాములకు అబ్దుల్లా ఆజ్ఞ యిచ్చియుండెను. రాములు అతి శ్రద్ధతో వంటకముల తయారుచేయించి సిద్ధ పఱచినాఁడు. అబ్దుల్లాతోకూడ వచ్చిన అథితివర్గము మెత్తని పరుపులపైనను తివాసులపైనను ఆసీనులై విందారగించిరి. వారు చిట్టచివర తేనీటిని గ్రోలు సమయమున రాములు వారికి 'తమాకు' సిద్ధము చేయుటకని ప్రక్క ద్వారమునుండి పోయెను.

అబ్దుల్లా అతనిని వ్రేలిడి చూపి ముల్లాతో:—ఆ వెళ్లుచున్న వృద్ధుని చూచితిరా?

ముల్లా:—అవును, ఏమి?

అబ్దుల్లా:—ఒకప్పు డితఁడు మా ప్రాంతమున తుల లేని వైభవముతో తులతూగినవాఁడు. ఈతఁడే రామస్వామి నాయఁడు. బహుశః ఈ పేరు తమరు వినియే యుందురు.

ముల్లా:—ఓహో, ఔనౌను. ఈయనను గుఱించి చెప్పుకొనుటయేగాని యింతవఱకు చూచియుండలేదు.

అబ్దుల్లా:—పాపము! ఇప్పుడు ఎట్టిని యోగాని చేత లేని ఆపన్నుఁడైనాఁడు. నాయొద్దనే పెద్దపాలికాఁపుగా

పని చేయుచున్నాఁడు. ఇతని భార్యకూడ ఇటనే పని చేయును.

విస్మయముతో ముల్లా నాలుక కఱచుకొని తల పంకించినాఁడు. 'ఆహా కాలచక్రము! ఓడలు బండ్లు, బండ్లు ఓడలు యగుననులోకోక్తి ఇట ప్రత్యక్షానుభూతమయినదే! ఫకీరును పాదుషాగాను, పాదుషాను ఫకీరుగాను చిటికలో చేయఁగలఁడు కాలపురుషుఁడు. ఈ దైన్యావస్థకు ఆ ముసలి యతఁ డెంతగా క్రుంగిపోయి కుందుచున్నాఁడో!' అని సానుభూతి కనఁబఱచెను.

అబ్దుల్లా :—ఏ నిమిషమున కెవని కేపాటు వచ్చునో ఎవరి కెఱుక? ఈ వార్ధకములోఁగూడ నతఁడు చిద్విలాసముగనే యుండునుగాని చిఱచిఱలాడి యెఱుఁగఁడు. ఆతనిలో సంతత క్షమాసంపత్తియే గోచరించును కాని, ఎన్నఁడును కొఱకొఱలాడుట కానము. అవధి యెఱుఁగని పరిశ్రమ తప్ప అలసత యనున దాతని జన్మములోనే లేదు.

ముల్లా :—ఒక్కపరి అతనితో ప్రసంగింపవలెనని యున్నది.

అబ్దుల్లా :—అయ్యో, అభ్యంతర మేమి?—(చప్పట చఱచి)—'రాములూ! కొంచెము తేనీరు తీసికొందువు గాని ఇటు రమ్ము, అవ్వనుకూడ రమ్మను' మని చెప్పెను.

రాములు వచ్చి యజమానునికి సలాముపెట్టి ఒకచో ఆసీనుఁడై నాఁడు. అతని పెండ్లము యజమానురాలితో కూడ తెరచాటున నుండెను. రాములు తేనీరు గ్రోలిన పిమ్మట—

ముల్లా:—హా! హా! మిమ్ములఁ జూచినపుడు నీ పూర్వవైభవము స్మృతికి వచ్చి వ్యసనపడుచుందువు కాఁబోలు. పాపము! అపుడు లక్షల కధికారివి, ఇపుడు—

(మందహాసముతో) రాములు:—ఇప్పటి నా సుఖ దుఃఖములఁగూర్చి నేనే చెప్పుకొనుట సమంజసముకాదు. అదిగో, అక్కడనున్న మా యింటిదాని నడుగుఁడు. ఆఁడుది-సహజముగ 'నోటిలో నువుగింజ దాఁగదు.' అందుచే ఉన్న దెల్ల నిష్కపటముగాఁ జెప్పును.

(తెరవైపు తిరిగి) ముల్లా:—అవ్వా! మీ బాగోగు లేమో తెలియఁ జెప్పుము. వినుట కెంతయు నుత్తలపడు చున్నాము.

అందులకు ముసలిది తెరచాటునుండి యిట్లుపల్కెను: అయ్యా! నేనును నా భర్తయు—ఒకటి కాదు, రెండు కాదు—ఏబఁది వర్షములనుండి సౌఖ్యాన్వేషణమున వ్యగ్ర హృదయులమై వ్యవహరించితిమి. కాని ఎందును అది కాన మైతిమి. ఎవరికొఱకు మే మిన్నినాళ్ళు పరితపించితిమో ఆ 'సౌఖ్యదేవత'—కాయకష్టముచే కాలము గడపుచున్న

యిప్పటికి మా స్థితిలో ప్రసన్నమైనది. ఇంతకంటె మాకు వలయున దేమి!

ఇది విని అతిథు లాశ్చర్యభరితులయిరి.

అవ్వ:—'నేను చెప్పిన దంతయు స్వానుభవమే. పరిహాసము కాదు, నమ్ముడు. ఏబది దీర్ఘవత్సరములు ఆనందముతో అకు ఒక్కలాగున ప్రాకులాడితిమి. కాని, నాల్గు ఘాళ్లు చేతనాడుచున్నంత కాలము, సౌఖ్యదేవత మాకు సందర్శన మిచ్చినది కాదు. క్షణభంగురమగు హిరణ్యము హరించుటతోడనే రాజమార్గ మవలంబించి సేవాదీక్షను బూని, రారాజులకుం గూడ దుర్లభమగు ఆనంద సామ్రాజ్యము ననుభవింపఁగల అదృష్టవంతుల మైతిమి.

అబ్దుల్లా:—అయినచో నిజమగు సౌఖ్యము ఎట నున్నదందువు?

అవ్వ:—మనవి చేసెద, నాలింపుడు: సంపద సమృద్ధముగా నుండిన 'అప్పుడు' క్షణమయిన మాకు మనశ్శాంతి లేదు. ఉభయులము తిన్నగా మాటాడుకొనుటకైన, ఆత్మ విచారణమునకైన, దైవచింతనమునకైన అవకాశము లేకపోయెను. అబ్బ! ఎంత వ్యాకులత, ఎంత మనస్తాపము! అది యటుంచి—మేఁకలను ఏ వఱడయిన ఏ తోఁడేలయిన నోట కఱచుకొనిపోవునేమో యను భయము. పశువులను దొంగలు తోలుకొనిపోదు రేమో యను భీతి యొకమూల.

రాత్రిపూట కంటిమీద కునుకు లేక తోటల వెంబడిని దొడ్లచుట్టును గస్తు తిరుగుచుండుము. అన్నియు అమరిన వనుకొన్నంతలో వర్షాకాలమునకు తగినంత పశుగ్రాసము లేకపోయెనని పాలికాపు వచ్చి చెప్పును. ఈయన్నిటికేమి, ముఖ్యముగ మాదంపతులలో మాకు మాటపొందిక కుదుర కుండెడిది. ఒకపని ఆయన చేయుమని చెప్పును, అది పనికి రాదని నే నెదురాడి చికాకుపరచుచుండును. ఇవ్విధమున తాపత్రయములలో దగుల్కొని పాపములు పెంపొందించు కొనుచు, నిత్యానందము నరయజాలక జీవితములు వ్యర్థ ముగ గడపితిమి.

అబ్దుల్లా:—మఱి యిప్పుడో?

అవ్వ:—ఇప్పుడా! ఉదయముననె లేచి యుభయు లము ప్రశాంతముగా ప్రేమపూర్వకముగా ప్రసంగించు కొందుము. ఉన్నదెల్ల ఒక్కయజమానుని సేవాచింతనము తక్క మఱి యితర విచారము లెవ్వియు లేవు. ఆలు మగ లలో అభిప్రాయభేదములు కల్పించు అనవసరపు గొడవ లిపు డేమియు లేవు. యథాశక్తి యజమానుని సేవ చేసి కొని, మావలన ఆయనకొక కానీ కలసివచ్చునట్లు కష్ట పడుటయే మా నిరంతరోద్యమము. నా భర్త పొలము పని చూచుకొని వచ్చుసరికి భోజనము సిద్ధముగ నుంచెదను. చలి కాలములో కప్పుకొనుటకు యజమానులు దయతో నను[గ

హించిన దుస్తులు దుప్పటములు నున్నవి. పొట్టకు బట్టకు లోపము లేనప్పు డీ(క మానవునకు కొదవ లేముండును? దైవస్మరణకు ఆముష్మికచింతకు ఎంతో వ్యవధి కలుగు చున్నది. ఏ(బదేండ్లు ఎడతెగక సౌఖ్య మన్వేషించి, తుదకు ఇప్పుడీ చరమదశలో దాని(గనుగొన(గల్గితిమి!

ఈ మాటలకు కొందఱు పకపక నవ్విరి.

(వారి నుద్దేశించి) రాములు:—నాయనలారా! నవ్వెద రేల? ఇదంతయు వేళాకోళముగ నెంచుచుంటిరి కాఁబోలు. మొదటిలో మేము కూడ ఐశ్వర్యము పోయి నందుకు అనేక విధముల క్షోభించితిమి. కాని యిపుడు అనూాల్యానుభవమువలన భగవదుద్దేశము గ్రహించితిమి. మీ శ్రేయస్సు కోరియె మేము చెప్పునది.

అటుపై ముల్లా ఇట్లు నుడివెను:—అవ్వ పలుకులు అమృతప్రాయములు, రాములు వాక్రుచ్చిన దెంతయు తథ్యము. నిరాడంబర జీవనములోనే నిజమయిన ఆనంద మున్నదనుటకు వీరి మనుగడయె మనకు ప్రత్యక్ష నిదర్శ నము. పాటుపడువారికి పరమేశ్వర కృప లభించితీఱునని మనకిట యనుభవగోచరమగుచున్నది. ఈదివ్యసందేశముల నిపుడు స్వానుభవముచే స్మృతిపథమున కెక్కించిన ఈ పుణ్యదంపతులకు మనము సదా కృతజ్ఞులమై యుండ వలె. వారి మూలమున ప్రబోధింపబడిన మహత్తర సూత్రముల నాచరణమునకుఁ దే(బ్రయత్నింపవలయు.

జాగోపటేలు

[గుజరాతీ జాతీయ గాథ]

దీపావళి ఎల్లరను ఆనంద పారవశ్యమున ముంచినది. సస్యానుకూలమగు సవ్యమైన వర్షములు, కడుపు నిండించు కనుపండువగు పూర్తిపంట లిచ్చినవి. కోతల సందడిలో కర్షకులకు కంటిమీఁద కునుకు లేదు. మగువలు తమ మగలకు మనఃపూర్వకముగ చేయూఁత నిచ్చుచున్నారు. ఎక్కడ చూచినను పంట కుప్పలే! ఇవి చూచుకొని ఉత్సాహపడని వారెవరు? రేయింబవళ్లును రాపుడు చెందిన రైతుబిడ్డ, చెమటూర్చి పోసినందులకు తగిన ఫలము కనులార కనుఁగొని ఉవ్విళ్లూరఁడా! ఒడలినిండ ఆభరణములు క్రొత్త క్రొత్త వస్త్రములు లభించును కదా యని రమణీమణుల ఉల్లాసము ఒకవంక! ఇట్లు జాగోపటేలు కుటుంబమంతయు ఆనందాబ్ధిలో మునిఁగి శ్రమ పాటింపక పాటుపడుచుండిరి.

అనాఁటి ప్రాతఃకాలమున మనోహరమగు ధాన్యపు కుప్పలు నీరెండలో నిగనిగ మెఱయుచు, ఒక విధమైన వింత సౌరభమును వెదజల్లుచుండెను. పటేలు తన పరిస్థితులు నెమరునకుఁ దెచ్చుకొని పర్యాలోచనములోఁ బడెను. ధాన్యపు కుప్పలమీఁదనే తన కన్ను పడినది.

కన్ను పడుటయేమి, అతని హృదయమున ఆశాపిశాచము ఆవహించుట యేమి? 'అయ్యో! కష్టపడినది మేము! రెక్కలు ముక్కలగునటులు కష్టపడినది మేము. ఈ కుప్పలు—ఈధాన్యపు కుప్ప లన్నియు—ఎండ యనక వాన యనక, మధ్యాహ్నమనక ముచ్చు ప్రొద్దనక, ఇపు డనక అపుడనక—పసిబిడ్డలును పశుచువాండ్రును చెమటోడ్చి పండించిన పంట! ఇట్టి పంటలో—రవంతయైన. చీపురు ముల్లంతయైన శ్రమ యనునది లేకయే, జమీందారు తన భాగము కబళించుకొనిపోవును కద!' అను మనోవేదన కల్గి నది. కొంతసేపాగి, తన పెద్దకన్నులను ఇంకొకమారు కుప్పలపై నిలిపెను. నిలిపి, చిత్తములోని దుష్టబుద్ధి ప్రోద్బలముచే నతడు మరల నిట్లు తలంచెను:—'కుప్ప నుండి ఒక్క బండెడు పంట లాగివేయగలిగితినా......'

౨

రాత్రి రెండు జాములు దాటినది, ఊరు మాటు మణగినది. పశేలు తన సోదరుని ఒక పరిచారకుని వెంట గొనివచ్చి, వారి సాయమున బండినిండ పంట యెక్కించెను. భోజనము లభించిన దనగనే పొట్ట అరువు తెచ్చుకొను ఘస్మర బ్రాహ్మణుని పగిది, బండికి తగనిబరువువేసి పశేలు దట్టించినాడు. బండి యింటికి బయలుదేఱినది. నవుకరు

సారథ్యము వహింప, పటేలు ముందును, సోదరుడు అతని వెనుకను నడచిపోవుచుండిరి.

ఊరి పొలిమేర చేరుసరికి, ఇరుసు స్థానము తప్పినది. చక్రములు తిరుగక ఆఁగిపోయినవి. పటేలు తన సహచరుల సాహాయ్యమున బండి బాగుచేయుదమని యావచ్ఛక్తితో యత్నించినాఁడు; కాని, భార మతీతమగుటచే సాధ్యము కాకపోయినది. పాపము! పటేలునకు గట్టి చిక్కు తటస్థించినది: ఎవరినైన సాయమునకు పిలిచిన రహస్యము బయలు పడవచ్చు. ముందునకుగాని, వెనుకకుగాని అడుగిడుటకు వీలులేకుండెను. పోనీ, ధాన్యము నచ్చట దిగవిడిచిపోవుద మన్న, అదియు నలవికాని పనియే. ఏమి చేయుటకును తోఁపదాయె. కాలయాపన మైనకొలఁదియు, తాను చేసినది తన మనస్సునే కోఁతలు కోయుచుండెను. ఉన్నవాఁ డున్నట్టుగనే పట్టుపడి పోవునేమో యను భీతి ఆవహిల్లినది. లోకనిందకు పాల్పడవలసెగఁదా యని శరీరము కంపించెను. అట్టి విషమావస్థలో పటేలు, దారినిబోవు అపరిచిత వ్యక్తి ఎవరైన యెదురుపడినచో బాగుగా నుండును గదా యని తలపోయుచుండెను.

గజాభాయి గోహిల్ ఒకసామాన్య జమీందారు. అతఁడు మామూలు చొప్పున లోటా చేతఁ బుచ్చుకొని ఆహ్నికములు తీర్చుకొనుటకై ప్రాతఃకాలముననే బయలు

దేచెను. చలి మిక్కుటముగ నుండుటచే కన్నులు మాత్రము కనఁబడులాగున ఒడలంతియు కప్పి వేసికొనెను. ఛాందోళితచిత్తుఁడైన పటేలు అతనిని చూచి 'ఈపథికుడు మన గుట్టు తెలియనేరఁడు' అని యూహించెను. జమీందారు చేరువకు రాగా, బండిని సరిచేయుటకు కొంచెము తోడ్పడు మని పటేలు కోరెను. ముఖము పైని ముసుఁ గుండుటవలన ఆ చీఁకటిలోను ఆ కంగారులోను పటేలు, జమీందారు నానవాలు పట్టలేకపోయెను. కుశాగ్రబుద్ధి కలిగిన జమీందారు, తన పటేలును తక్షణమే గుర్తించెను. చిరానుభవమువలన, జరుగుచున్న రహస్యమును వెంటనే గమనించెను. ఇది చూచి జమీందారిట్లు యోచించెను:-

'సిస్తు తప్పించుకొనుటకై ఈ పటేలు పంట నింటికి చేర్చుకొనుచున్నాఁడు. నన్ను గుఱుతుపట్టినచో నతనికి విషాదావస్థఁ ప్రాప్తించును. జాగోవంటి మర్యాదస్థుడు అవమానము భరింపఁజాలక ఆత్మహత్యకుఁగూడ వెనుదీయఁడు.'

ఈ యుద్దేశముతో జమీందారు తన్ను తెలిసికొన లేకుండునట్లు తల వంచుకొని తగిన సాయ మొనరించెను. పటేలు అమితోత్సాహముతో బాగుపడిన బండి నింటికి తోలుకొనిపోయెను. జమీందారు కూడ యింటికి మరలుచు, ఇట్లనుకొనెను:—

'పోనీ. ఏమి పోయినది? పాపము, నిద్రాహారములు
లేక వారు అనునిత్యమును పాటుపడుచుందురు. కొంచెము
తీసికొనిపోయిరేని నేనేల చింతింపవలె? ఇంతకును వారు
నా రైతులు—నా బిడ్డలు!'

3

ఆఱు నెలలు కడచినవి. ఈ గాథ యించుమించు
విస్మృతిలోఁ బడినది. ఇది యిటులుండ—

ఒకనాఁడు గజాభాయిగారి గృహమునకు పెక్కు-
రతిథులు వచ్చిరి. ఆ సందర్భమున వారి నవుకరు ఒకటి
రెండు పఱుపులును మంచములు నడుగుటకు పటేలింటికి
వెళ్లెను. అతఁడిచ్చుటకుఁ సమ్మతింపకుండెను. ఇందుల కలిగి
నౌకరతనిని తూలనాడెను. పటేలునకు ఒడలుడికి 'ఇట్టివారల
కొలువులో నే నుండజాల' నని నిష్కర్షగ పలికెను. ఈ
మాటకు దురహంకారుఁడగు నౌకరు మండిపడుచు
'నిన్నెవ రిటఁ గట్టిపెట్టిరి? మఱొకచోటికి పోలేకపోయి
తివా'? యనుచు కసరికొట్టెను.

పటేలునకు అగ్గిపైని గుగ్గిలము పడినది. అన్నంతయు
అక్షరశః ఆచరించు దృఢనిశ్చయముతో, ఊరు వదలి
పోవుట కతఁడు సన్నద్ధుఁడయ్యెను. యజమానునకీగొడవ
యిసుమంతయు తెలియదు. మఱునాఁడు పటేలు సంసారము
తోడను సామానుబండ్లతోను, యజమానుని గ్రామము

ముందఅనుండిగా పోసాగెను. నిష్కపటులగు పురజను లతనిని పోవలదని పోరినకొలఁదియు, నతఁడు మఱింత భీష్మించుచుండెను. ఈ యుదంత మంతయు యజమానుని చెవిని బడినది. ఆయన స్వయముగ వచ్చి, పటేలును సము దాయింతమను సంకల్పముతో, అంత సాహసమునకు కతం బేమని యడిగెను.

'మేము కష్టించి సంపాదించిన దంతయు తమకే సమర్పించుకొనుచున్నాము. ఈ శీతకాలమునందు సైతము మాకు చినిఁగిన పఱపులును కుక్కిమంచములే గతి. అయి నను మీ పరిచారకుఁడు మమ్ము పీడించుట మానలేదు. మా కది భరింప శక్యము గాకున్నది' అని పటేలు పట్టరాని హృదయవేదన లార్చెను.

యజమానుఁడు ప్రశాంతచిత్తముతో పరిస్థితు లెల్ల గ్రహించెను. తులువయగు తన నవుకరు వాచాదోషమునకు మిక్కిలి వ్యథ చెందె. వానిని తగురీతి దండించెను.

'అయినదేదో అయినది. గతము మఱచి ఇంటికి మరలుము' అని పటేలును మందలించెను. కాని ఆ మృదువచనములు పటేలు సంకల్పమును నివర్తింపఁజాలక పోయెను; అతనిమనసు మరల్చుట అసాధ్యముగ నగపడినది.

అంతట జమీందారు పటేలు చెవిలో ఈ చిన్నరహ స్యమును చెప్పి తన మందిరమునకు మరలిపోయెను: 'సరి,'

జాగో! నీ యిష్టప్రకారము వెళ్ళవచ్చును; కాని నిశీథ సమయమున నీకు ధాన్యపుబండి యెత్తుటలో చేయూఁత యొసఁగఁగల భూస్వామినిమాత్రము సంపాదించుకొనుము.'

అది విని, నిర్ఘాంతపోయి పటేలునకు నోట మాట రాక, స్వాంతమున నిట్లు తలఁచెను: 'మొన్నను బండి యెత్తినది కేవలము యజమానుఁడే. తన సొమ్ము దొంగిలుటలో తానే నాకు సాయపడినాఁడు. నా మర్యాద కాపాడుటకై అతఁడు నన్ను క్షమించి యూరకున్నాఁడు. ఎంత దయాళువు! చాటుననైన నన్ను మందలింపఁ జాలఁడాయె. ఎంతటి నవనీత హృదయము! ఆహా! వేయి జన్మము లెత్తినను ఇట్టి సత్ప్రభువు ప్రాపు నాకు లభించునా? ఎట్టి ఉదారహృదయుఁడు!'

పశ్చాత్తాప పూర్వకమగు ఈ తలఁపులతో పటేలు సిగ్గుపడి, యజమానుని యెడఁ దన కృతజ్ఞతను వెలిపుచ్చుచు, వెంటనే బండ్లింటికి మరల్చెను.

*   *   *   *   *

జాగోపటేలు సంతతివారు నేఁటికిని గుజరాత్ దేశమున 'వేజాడ్' గ్రామమున నున్నారు. ఇది జరిగి ఇప్పటికి సుమారు డెబ్బదియైదు వత్సరములే యైనది. గజాభాయి గారి లెక్కలేని ఔదార్యకృత్యములలో నిది యొకటి!

దాస్య విముక్తి

'స్విడ్జర్లండు' లోని 'ఆల్ట్‌డార్ఫ్ మార్కెట్టు స్క్వేరు'నుదాటి సుందరవిగ్రహుఁడొకఁడుపోవుచుండెను. అతఁడొక కొండదొర. ఆజానుబాహుఁడు; పొడుగునకుఁ దగిన చక్కని స్థౌల్యము గలవాఁడు; అందమగు గడ్డమును ఉదయభాస్కరునిఁ బోలు ఎఱ్ఱని ముఖమును గల దర్శనీయుఁడు. సిరులు చిమ్ము చూపులతోఁ జిఱునవ్వులతో అతఁడు మిత్రులఁ బలుకరించుచు ఠీవిగ పెద పెద్ద అంగలు వేయుచు నడచుచుండెను.

ఆతనిఁ జూచిన ఎల్లరును 'అదిగో! బర్గ్‌లెన్ ధానుష్కచక్రవర్తి పోవుచున్నాఁ' డందురు.

స్విడ్జర్లండులో ఈతఁడు మేటి విలుకాఁడని ప్రసిద్ధి. 'యూరీ' సరస్సులో తుపాను పట్టినపుడు ఈతఁ డొక్కఁడే కడు సాహసముతో పడవ నడుపఁగలిగెను. భార్యాబిడ్డలను పోషించుకొనుచు, కొండలలో నొక కుటీరము వేసికొని వసించుచుండెను.

కొండలపై లేళ్ళను వేటాడుటయు, సరస్సులో చేఁపలు పట్టుటయు అతనికి నిత్యకృత్యములు. ఇల్లు పొంకముగను పరిశుభ్రముగను ఉండును. కుటుంబమునకు కూడు గుడ్డల కిసుమంతయు లోపము లేదు. ఇంత శాంతియుతముగను

స్వేచ్ఛగను కాలక్షేపము చేయుచున్న కుటుంబము ఆ చుట్టు పట్ల నిది యొక్కటియే యని చెప్పవచ్చును.

మన కథానాయకుఁడగు ఈ 'విల్యం టెల్'— మార్కెట్టునకు తెచ్చిన జింకచర్మముల కట్టను అమ్మివైచి, బిడ్డలకు ఉన్నిదుస్తులు కొందమను సంకల్పముతో నివుడు పోవుచున్నాఁడు. చేతిలో పుష్కలముగ సొమ్మున్నందున ఉల్లాసచిత్తుఁడై యుండెను. అడ్డంకు లేమియు రానిచో ఇంచుమించుగ నొకొక్క గంటలో పాటలు పాడుకొనుచు సానందముగ తన శైలకుటీరము చేరియుండును.

ఆకస్మికముగ వెనుకనుండి వచ్చి ఒక ఆస్ట్రియను సిపాయి ఈతని భుజమును గట్టిగ పట్టుకొనెను. మఱొక్క నిమిషములో పలువురు సిపాయీలు వచ్చి అతనిని చుట్టు ముట్టిరి. చిక్కు పట్టుకొనిన యోధుఁడు—చివరను కిరీటము గల ఒక స్తంభముఁ జూపి:

'ఆ కిరీటమునకు వందనము సేయకుండఁ బోవుచో చావు మూఁడునను సంగతి ఎఱుఁగవా ?'

'స్క్వేర్' రంతయు నిశ్శబ్దమయ్యెను: దుకాణ దారులందఱు వ్యాపారము కట్టిపెట్టి ఇచ్చట మూఁగిరి. ఏల? వర్తకముకంటెను ఎక్కువయగు—ఒక మానవుని స్వేచ్ఛ, దేశ స్వాతంత్ర్యము—ఇపు డపాయస్థితిలో నున్నది!

విల్యంటెల్ ముఖము ఎఱ్ఱఁబాఱినది. తీక్ష్ణమగు తన దృష్టిని స్తంభముపైనున్న కిరీటమునుండి సిపాయి ముఖము పైకి మరల్చి (మెల్లగా):

'నేనేమియు నక్రమ మొనరింపలేదే?'

సిపాయి :—ప్రభుత్వపు ఘనతను తిరస్కరించితివి.

టెల్ :—(తేరిపాఱి చూచుచు)

'పట్టె కోటునకుఁగాని ఇజారునకుఁగాని లేని పూజ ఈ టోపీకేల?'

ఇంతలో వెనుకనుండి, కొందఱు యోధులవెంట నిడి కొని క్రూరుఁడగు గవర్నరు—జెస్లర్—వచ్చెను.

ఒకప్పుడు స్వతంత్రరాజ్యముగ నుండి 'డ్యూకా ఫాస్ట్రియాం'చే జయింపఁబడిన స్విస్ దేశపు స్వేచ్ఛ నణఁగ ద్రొక్కిన మహానుభావుఁడీ 'జెస్లరే'. ఆయన కెదురు చెప్పినవారి నెల్ల చంపించెను. 'ఆ స్తంభమునకు మ్రొక్కని వారెల్లరును వధింపఁబడుదురు'—అనునది కడకు జారీ చేయించిన కఠిన శాసనము.

విల్యంటెల్ గవర్నరువంకకు తిరిగినాఁడు. ఈతఁ డెవ్వరికిని భయపడఁడు. అతని సహజాతిశయము నెవ్వఁ డును అణఁపఁజాలఁడు. తన దేశమునకు బానిసతనమువలనఁ గలిగిన సిగ్గుపాటును గుఱించి పెక్కుసారులు చింతించి కొండలలోని మిత్రులతో ఇదివఱకే ఆలోచనలు సలిపెను.

ఆస్వాతంత్ర్య శృంఖలా విమోచనోపాయములఁగూర్చి నిశ్చయమునకు వచ్చెను. క్రూరప్రభుత్వ సూచకమగు అసహ్య చిహ్నమును పూజించుట కతఁడెన్నఁడును ఇచ్చగింపఁడు.

అతి వినమ్రులై సిపాయీలు జోహారులర్పించుచుండ, విల్యంటెల్ దగ్గఱకు వచ్చి గవర్నరు :—

'ప్రభు చిహ్నమును చూచి పరిహసించెదవా ?'— అనుసంతలో గుంపునుండి 'నాయనా ! నాయనా !!' అను కేకలు వినఁబడె. 'ఎవరి వా కేకలు ?'—

ఇంటియొద్ద చెప్పకుండ సంతకు వచ్చిన విల్యంటెల్ ముద్దుకుమారుడు తండ్రికడకు పరువెత్తిఁ బోవుచున్నాఁడు. ఇది చూచి ప్రజలు నివ్వెఱపడిరి.

గవర్నరు ఆ కుఱ్ఱని పట్టుకొని ఆఁపి, అలక్ష్యభావములో:—'యీ శేనా ధైర్యశాలి యగు రాజద్రోహికి పుత్ర రత్నము ?'

టెల్ :—వానిని తాకవలదు ; వాఁడు నా జ్యేష్ఠ పుత్రుఁడు !

గవర్నరు :—నేనేమియు చేయను. ఏదయిన హాని కలుగుచో నీవలననే కాని నావలన కలుగదు. (సిపాయిలతో) ఈ పిల్లవానిని ఆ చెట్టునకు కట్టి నెత్తిమీఁద ఒక రేఁగుపండు నుంచుము.

టెల్ :—ఎందుకు ?

గవర్నరు :—నీవు 'బర్గ్ లెన్ ధనుర్విద్యా పారంగత బిరుదాంకితుండ'వఁట కాదా! నీ ప్రావీణ్య మేదో నా కగపఱుపుము. నిజముగా నీవు ప్రాణములు గోల్పోవలసినదే; కాని ఇప్పు డుల్లాసహృదయుఁడనై యుండుటచే, దయ బూని నీకా అపాయము తప్పించు సంకల్పముతో నొక అవకాశ మొసఁగఁదలఁచితిని. రమ్ము, నా మాట వినుము, నీ పెద్దకొడుకు తలపైనున్న రేఁగుపండు రెండు చెక్కలగునట్లు ఇటనుండి నీ బాణముతో కొట్టవలెను. విజయము పొందితివా నిన్ను వదలెదను. కొట్టలేకపోయినను బిడ్డ కే మాత్రమైన గాయము తగిలినను నిన్నిక్కడనే ఉరి దీయించెదను.

టెల్ :—(కోపముచే కంపితుఁడై) ముద్దుబిడ్డను బలిచేసి ప్రాణములు కాపాడుకొందు ననుకొంటివా, కారుణ్యవిహీనా ?

గవర్నరు :—గొప్ప ఉపకారము చేయుచున్నాను. ఆలోచించుకొనుము. అదృష్టముచే దెబ్బ సూటిగా తగిలినదా, ప్రాణము దక్కించుకొని యిల్లు చేరఁగలవు.

టెల్ :—(వణకుచున్న చేయి చాఁపి)

కణతలకు సరిగా ఒక్క అంగుళము పైకి ఊఁచ సంధింపవలసి యున్నది. కొడుకుమీఁద ప్రేమగల ఎవ్వఁడైన గుండె దిటవుచేసికొని కొట్టఁగలఁడా ? వానివైపు చూడుము

ఆ బిడ్డవైపు చూడుదును? ఎట్టి విన్యాసములతో వాఁడు నా హృదయమునందు తాండవ మాడుచున్నాఁడో నీ కెట్లు తెలియఁగలదు? అహా! ఆ నిరపరాధుని—ఆ యమాయి కపు చూడ్కులవానిని ఆ చక్కని ముఖబింబమువానిని— ఆ సుకుమారప్రాణిని నేఁ గోల్పోవలసిన దేనా!

జెస్లరు :—(పశుప్రాయముగ నవ్వుచు) 'కొట్టినను సరే, చచ్చినను సరే.'

టెల్ :—చచ్చెదను!

జెస్లరు :—నీ కనులముందు నీ కుమారుని పీఁక పిసికించిన తరువాతనే ఆ పని.

ఉదారుఁడగు కొండదొర ఉద్రేకపూరితుఁడై—

'విల్లు తెండు. కాని ఒక్క ప్రార్థన :—కుఱ్ఱవాని మోముమాత్రము నా కగపడకుండునటులు అటుప్రక్కకు త్రిప్పవలెను, నేను చూడఁజాలను.'

తండ్రి బిడ్డల నడుమ నొక దారి యేర్పడినది. ఇరు వైపుల ప్రజ క్రిక్కిరిసి యుండినది. పిల్లవాని ముఖము చెట్టుకేసి త్రిప్పి, వానిని త్రాళ్ళతో బిగియఁగట్టి, ఒక పెద్ద రేఁగుపండు తలపై నుంచిరి.

మార్కెట్టు సైక్వేరంతయు చీమ చిటుక్కుమన్నను వినఁబడునంత నిశ్శబ్దముగ నుండెను. టెల్ రెండు శరములు చేకొనినాఁడు. అందొకటి అమ్ముల పొదిలో నుంచినాఁడు,

రెండవది వింట సంధించినాఁడు. ఒక్క నిమిష మూఁగి అత్తులు మూసి మూఁదల వంచి భగవంతుని బ్రార్థించు కొనినాఁడు. ముఖమున రౌద్రరస మొలుకుచు గురిపెట్టి నాఁడు, కొట్టినాఁడు! 'ట్వ్యాంగ్!!—'

దబ్బతో రేఁగుపండును ముక్కలుచేసి యిరువైపులఁ బడవేసి ఊఁచ చెట్టును దూసికొనిపోయెను.

ఈ యద్భుత దృశ్యమునఁ గలిగిన సంతోషముచే బ్రజలు కావించిన జయజయ ధ్వానములు మింట బ్రతి ధ్వనించుచుండెను.

జెస్లర్ :—మంచి దెబ్బరా! కాని రెండు ఊఁచ లెందుకు తీసికొంవి?

టెల్ ;—(పొదిలోనున్న ఊఁచ పైఁ జేయుంచి) మొదటిదానివలన నా బిడ్డకు హానియే కలిగినచో రెండవ యూఁచ ఈపాటికి నీ గుండెనడుమ దూఁకియుండెడిది!

జెస్లర్ :—ఓరి ద్రోహి! నా బ్రాణములకే దలఁచితి వేమి! సరే, ఇచ్చిన మాట తప్పను. నీకు బ్రాణదానము చేసెదను. కాని నీవు జీవితాంతమువఱకు నా కోటలోని చీకటికొట్లలోనే వసింపవలెను; అటులైనచో నీ బాణము వలన నా కపాయ ముండదు.

అంతట ముష్కరులగు సిపాయీలు టెల్‌ను తిరిగి

బంధించి లంగరు వేసియుంచిన గవర్నరుగారి పడవ రేవునకుఁ గొంపోయిరి.

పడవ 'యూరీ' సరస్సు దాఁటుచుండగా గొప్ప తుపాను వీచుటచే నెల్లరును భీతాత్ములై యుండిరి. ఆస్ట్రియనులకు అసువులపై ఆశ లంతరించినవి; పడవ నెట్లు నడపుటకును దోపక అంతయు అగమ్యముగ నుండెను.

ఉపద్రవకరమగు నిట్టి స్థితిలో—పడవ నడుపుట యందు టెల్ మహాప్రవీణుఁడను సంగతి జ్ఞప్తికి వచ్చి గవర్నరుతో వారు ప్రస్తావించిరి.

అతనిని బంధముక్తునిఁ జేసి చుక్కాను చేతి కిండని జెస్లరాజ్ఞాపించెను. టెల్ పడవను అవ్వలి యొడ్డునకు మరలించెను. ఇపు డతఁడు జెస్లరునుగుఱించి కాని ఆస్ట్రియనుల గుఱించి కాని ఎంతమాత్రము యోచించుట లేదు. తన స్వాతంత్ర్యము—తన మాతృభూమియగు స్విట్జర్లండు స్వాతంత్రము—వీని గుఱించియే తలపోయుచుండెను.

పడవ నొక గుట్టదరికిఁ జేర్చి నిలిపి, తా నవలికి దుమికి ఆస్ట్రియనులను వారి కర్మమునకు వదలెను.

చుఱుకైన నడక గలవాఁ డగుటచే గుట్టలు మెట్టలు సుకరముగ దాఁటి కొండలపై నుండి ఒక కాలిబాట బట్టెను. జెస్లరు ప్రాణముఁ దక్కించుకొనఁ గలిగినచో ఈ బాట మీఁదుగనే పోవలసి యున్నది. ఇచ్చట రోడ్డుప్రక్కను

తుప్పలలో టెల్ దాఁగుకొని ఱాఁచ సంధించి 'ఎప్పుడీ క్రూరుని బంధమునుండి నా స్విడ్జర్లండును విముక్తము చేయఁ గలుగుదునా ?' యను సంతతదృష్టితో సంసిద్ధముగనుండెను.

అనుకొన్నట్లుగనే కొంచెము సేపటికి అడుగుల చప్పుడు వినవచ్చినది.

జెస్లర్ నడచుచు :—

''నేనే ప్రాణములతో 'ఆల్ట్‌డార్ఫ్' చేరఁగలిగితి నేని టెల్ యొక్క కుటుంబమును సర్వనాశము చేసెదను. ఇదే నా ప్రతిజ్ఞ. తల్లిని పిల్లలను అందఱను ఒక్క పెట్టున పరిమార్చెదను' అనుచు ఆ నాటుబాటను పోవుచుండెను. ప్రక్క పొదనుండి 'ట్వాంగ్' మను ధ్వనితో ఒక నిశిత మగు శరము వచ్చి జెస్లరు హృదయమును దూసికొనిపోయి నది. అతఁడు ప్రాణములు వదలి నేలఁ గూలినాఁడు.

* * *

తరువాత విల్యంటెల్ స్విస్ ప్రజలను పురికొల్పి ఆస్ట్రియాపైకి దండెత్తి జయము గాంచెను. నాఁటినుండియు స్విడ్జర్లండునకు దాస్య శృంఖలలు విడువడినవి !

స్విస్ దేశస్థులు టెల్‌ను ప్రభువుగా నేర్పఱచుకొనఁ గోరిరి కాని యతఁ డందుల కంగీకరింపలేదు. వేయి రాజ్య ముల పెట్టు అగు తన 'శైల కుటీరము'లోనే అత్యంత శాంతి సౌఖ్యములతో జీవితశేషము గడపుకొనెను !

నిలుకడమీఁద నిజము

కరుణాకరుఁడు సహజ సుందరమయిన యువకుఁడు. ఉంగరములు తిరిగిన ఆ శిరోజములతని చక్కఁదనమునకు శోభను రెట్టించినవి. హాస్యవచనాభిలాషి, సంగీతప్రియుఁడు. స్వప్రవృత్తినిరతుఁడగు నతఁడు ఒకనాఁడు నానామయిన సరుకు తీసికొని కాకినాడకు పయనమయ్యెను. 'పోయి వచ్చెద' నని భార్యతో చెప్పఁగా, నాఁటికి ప్రయాణము మానివేయుఁడని ఆమె ప్రార్థించినది.

అతఁడు (నవ్వుచు)—ఎందుచేత ?

ఆమె—నే నొక పాడు కలఁ గంటిని. మీ రూర నుండి తిరిగివచ్చి తలపై టోపీ తీయుసరికి నెత్తియంతయు నరసి ముగ్గుబుట్టవలె తెల్లనైనది!

అతఁడు (మందహాసముతో) :—అది శుభసూచకమే సుమా! సరకంతయు విక్రయించి నీవు కోరుకొనిన బహుమతులు కొనివచ్చుసరికి నీవు తెల్లబోయెదవన్నమాట! —అనుచు బయలుదేఱెను.

పనిమీఁద నతఁడు అనకాపల్లిలో ఆగెను. అట నొక వణిక్పుత్రుఁడు కనఁబడినాఁడు. ఆరోజున ఒక హోటలులోనే

---

* 1872 లో టాల్స్టాయ్ మహర్షి వ్రాసిన 'God sees the truth but waits,' అను కథ దీని కాధారము.

బసచేసి, ఉభయులును కలిసి కాఫీ పుచ్చుకొని రాత్రిపూట ప్రక్కగదులలోనే పండుకొనిరి.

పెందలకడనే నిద్రపోయి చల్లప్రొద్దున పయనము సలుపుట కరుణాకరునకు మామూలు. ఆ యలవాటు చొప్పున తెల్లవారుజామునందె మోటారు సిద్ధము చేయించి హోటలుయజమానుని కీయవలసినది చెల్లించివేసి ప్రయాణము సాగించెను.

తునిలో స్నానము చేసి అట నతఁడు విశ్రాంతి గైకొనెను. డ్రైవరు కారులో పెట్రోలు వేసి సిద్ధము చేయుచుండెను. సేవకుఁడు కాఫీ తయారుచేయుచుండెను. కరుణాకరుఁడు గ్రామోఫోను తీసి క్రొత్తగా కొన్న కొన్ని ప్లేటులు పాడించుచు ఆనంద పరవశుఁడై యుండెను.

ఆ స్థితిలో హఠాత్తుగా నొక కారులో నల్గురు పోలీసులతోకూడ జిల్లాపోలీసు సూపరింటెండెంటు అక్కడకు వచ్చి 'నీ వెవరవు? ఎక్కడనుండి వచ్చితివి?' అని కరుణాకరు నడిగెను. అతఁడు ప్రత్యుత్తరము లిచ్చుచు 'దయచేయుఁడు, కొంచెము కాఫీ తీసికొందురుగాని' అని సవినయముగ ఆయన నాహ్వానించెను. కాని అధికారి ఊపిరాడకుండ మరల నిట్లు ప్రశ్నింపఁ గడంగెను: 'గతరాత్రి నీ వెట నుంటివి? ఒంటిగ నుంటివా, ఎవరయిన నేస్తుని కూడియుం

టివా? ఆ మిత్రుని ఈ యుదయమున చూచితివా, లేదా? అంత తెల్లవారక మునుపే బస ఏల విడిచితివి?...'

తరచి తరచి ఏల యింతగ ప్రశ్నించుచున్నాఁడో యని అతఁడు విస్మితుఁడై, జరిగిన వృత్తాంత మంతయు పూస గ్రుచ్చినట్లు చెప్పెను: 'అయ్యా! నేనేమో దొంగ నైనటు లెందుల కిట్లు యక్షప్రశ్నలు వేయుచున్నారు? నా వ్యాపారముమీఁద నేఁబోవుచుంటిని; ఇంతకంటె నాకే మియుఁ దెలియదు.'

అంతట నధికారి భటులను పిలిచి అతనితో:— రాత్రి నీతో నుండిన వర్తకుని ఎవరో కుత్తుక ఉత్తరించి చంపినారు. నిన్నిట్లు గ్రుచ్చిగ్రుచ్చి అడుగుట కిదే హేతువు. ఇపుడు నీ సామానులు సోదా చేయవలసి యున్నది.

అధికారి సంజ్ఞపైని భటులు కరుణాకరుని సామాను లన్నియు వెదకసాగిరి. అతఁడు కూడ స్వయముగ వెదకు చుండఁగా ఒక సంచిలో నొక కత్తి కన్పడినది. గభాలున దానిని పైకి తీసి 'ఇదేమి?' అని కేక వేసినాఁడు.

రక్తసిక్తమై యున్న ఆ కత్తిని తన సంచినుండి అధి కారి తీయుట గని, అతఁడు భయకంపితుఁ డయ్యెను. 'ఈ కత్తియేమి? ఈ రక్త మేమి?' అని ఆశ్చర్యపడి నాఁడు. అధికారిప్రశ్నకు బదులు చెప్ప యత్నించెను గాని గళము స్తంభించిపోయి నోట మాటరాకపోయెను. కష్టము

పైన తడఁబడు మాటలతో 'నే నె-ఱుఁ-గ-ను, నా-ది కా-దు' అనెను.

అధికారి :—ఈ యుదయమున వర్తకుఁడు పీకఁ తెగి చచ్చి పడియున్నాఁడు. ఈ పని నీవే చేసి యుండవలెను. ఇంటి తలుపు లోపల తాళము త్రిప్పఁబడియున్నది, అట మఱెవ్వరును లేరు. ఇదిగో, ఇక్కడ రక్తమయమైన కత్తి నీయొద్ద దొరకినది. నీవే ముద్దాయి వైనటులు నీ వాలకమే చెప్పుచున్నది. ఎట్లు చంపితివి? నిజము చెప్పుము.

'నే నేపాప మెఱుఁగను, ఎఱుఁగను దేవుఁడా!' యని కరుణాకరుఁడు చేతిలో చేయి వేసి ఒట్టుపెట్టుకొని నాఁడు; రాత్రి పడుక కేగిన పిమ్మట మిత్రుని జాడయే తెలియ లేదని మొఱవెట్టినాఁడు. ఆ కత్తి తనది కాదని మఱి మఱి నమ్మఁబలికినాఁడు. కాని-స్వరము హీనమైనది, ముఖము పాలిపోయినది, అపరాధివలె అతఁడు కంపించి పోవుచుండెను.

బేడీలు వేసి కారులో కూర్చుండఁబెట్టుఁడని అధికారి భటుల కాజ్ఞాపించినాఁడు. కరుణాకరుని కట్టి కారులో నెక్కించునపుడు మాఱుమొగము పెట్టుకొని వెక్కి వెక్కి యేడువసాగెను. ఆతని లోద్దు లోసుగు అంతయు పోలీసు వారు అధీనము చేసికొని అతని జైలునకు గొంపోయిరి.

కేను విచారణకు వచ్చినది. తోడి వర్తకుని చంపినట్లును ఇరువది వేలు హరించినట్లును నేరము స్థిరపడినది.

ఈ వైనము తెలిసి కరుణాకరుని భార్యకు మతి పోయినది; ఏమాటయైన నమ్ముటకుగాని, నమ్మకపోవుటకుగాని పాలుపోకుండెను. పాపము! పిల్లలు పసిపాపలు! ఒకడెడబిడ్డ, ఒకడాడిబిడ్డ, వీరిని వెంటనిడికొని ఆమె పతిచెంతకు పయనమైనది. భర్తను చూడ వలనుపడదని జైలు ఉద్యోగస్థులు ఆమెను మొదట నిరాకరించిరి. కాళ్లవేళ్ళబడి అనేక విధముల వేడుకొన్నపిమ్మట అందుల కనుమతించిరి. ఆ జెయిలు దుస్తులతో ఆ బేడీలతో కేడీల నడుమ నున్న తన భర్త యవస్థ గని ఆమె స్మృతిదప్పి క్రిందబడి, చాలసేపటికిగాని తెప్పిఱిల లేకపోయినది. తెలివి వచ్చినపిమ్మట కన్నుగందులను చేరదీసికొని భర్త సమీపమున కూర్చుండినది. గృహవిషయములు ముచ్చటించినపిదప అతని చరిత్ర నడిగి తెలిసికొనినది. జరిగిన కథ యంతయు అతడు దాపక చెప్పినాడు.

ఆమె:—అయినచో మన మిపుడు చేయున దేమి?

కరుణాకరుడు:—శిక్ష రద్దుపఱుపగోరుచు అధికారులకు విన్నవించుకొనవలెను.

ఆమె:—అపుడే అయినది. వీలులేదని చెప్పి మనవి నిరాకరించినారు. శిక్ష ఖాయపఱచితిమన్నారు.

అతఁడు మాఱుమాటాడక అధోదృష్టిఁ బఱపి అటులే కూర్చుండెను.

ఆమె:—నా కా పీడకల వచ్చినందులకు ఊరక పోలేదే! మీకు జ్ఞప్తినున్నదో లేదో, మీ తల నరసి పోయినటులు కలగంటిని కాదా! నా ప్రార్థన మంగీకరించి ఆనాఁడు ప్రయాణము మానివేసిన నెంత బాగుండెడిది! (వ్రేళ్ళతో అతని కురులు నిమురుచు) నాతో నిజము చెప్పుఁడు, ఆ చంపినది నిజముగ మీరు కాదా ?

కరుణాకరుఁడు:—ఏమి ? నీవు—అయ్యో! నా అర్ధాంగివైన నీవును-న న్ననుమానించుచుంటివా ?

అని మొగము చేతులతో కప్పుకొని బావురు మని పెద్ద పెట్టున యేడ్చెను. అంత నొక సేవకుఁడు వచ్చి ఆమెను పిల్లలను వెంటనే అటనుండి వెడలిపొండని కసరగా కరుణా కరుఁడు తన కుటుంబమును కడసారి చూపు చూచుకొని నాఁడు! కంపిత కరములతో కన్నబిడ్డల నెత్తుకొని తుది ముద్దు లిచ్చినాడు! ఎలుఁగెత్తి జాలిగా నేడ్చెడి భార్యను విడువలేక విడువలేక దుఃఖబాష్పములతో విడిచినాఁడు!

వారు జైలుగుమ్మము దాటినవెంటనే ఆ ప్రసంగ మంతయు జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొని తన సతియే తనపై నను మానపడిన దను సంగతి తలఁపునకు వచ్చి చింతించినాఁడు— 'నిజము దేవుఁడెఱుగును. పరమేశ్వరుని ప్రార్థించిన మేలు,

మానవుని అర్థించుట వ్యర్థము, అవమానకరము కూడను. రక్షించినను శిక్షించినను ఆ జగన్నాటక సూత్రధారుఁడే!'

మనుజులవలన పొందగల ఉపకృతి శూన్యమను ఉద్దేశముతో—పురాకృత కర్మఫలమును తప్పింప నేరికిని శక్యము కాదను నమ్మికతో—అధికారుల కిఁక ప్రార్థనా పత్రములు పంపుకొనుట కట్టిపెట్టినాఁడు. ఈ విషయమున అధికారులు సాహాయ్యము చేయుదు రను ఆశను మాను కొని అంతటినుండి భగవద్ధ్యానపరాయణుఁ డైనాఁడు.

పిదప—అతనికి విధించిన శిక్షప్రకారము భటులు ఒక ఇనుపకొరడాతో కరుణాకరుని చావమోఁదిరి. ఆ గాయములు మానిన పిమ్మట తక్కిన ఖైదీలతో పాటు అతనిని కూడ ద్వీపాంతరము పంపివేసిరి.

పాపము! అతఁడు ఇరువదియారు దీర్ఘవత్సరములు దీవులలో జీవితము గడిపినాఁడు. కేశములు ముగ్గువలె తెల్ల పడినవి. గడ్డము పొడవుగా సన్నముగా బలిసి బూడిదరంగు కల్గియుండెను. ఉల్లాసమే యుడిగిపోయినది. కష్టజీవనముచే కృంగి కృశించినాఁరు. అతఁ డిపుడు నెమ్మదిగా అడుగులు వేయును. అతి మితముగ భాషించును. నవ్వు అనునది ఎప్పుడో నశించిపోయిన దాతనిలో. ఇప్పుడు ఈశ్వర చింతనము తక్క వేఱు వ్యాసంగము లేదు.

ఇతనికి చిన్నతనమునుండియు చేతిపనులు చేతనగుటచే చాపలు చదరలు అల్లుచు, అవి యమ్మి కొంత ఆర్జించినాడు. దానితో తనకు ప్రియతమములగు కొన్ని మతగ్రంథములను కొని, జైలులోని తీరికసమయ మంతయు పుస్తకపఠనములో వినియోగించుచుండును. రాత్రిపూట చాలసేపు 'భక్తియోగము'ను గూర్చిన దివ్యోపన్యాసము లొసగి మిత్రబృందమునకు ధన్యత చేకూర్చును.

ద్వీపములోని జైలు ఉద్యోగస్థులు సౌశీల్య దక్షుడయిన కరుణాకరుని మిక్కిలి ప్రేమించి గౌరవించుచుండిరి. తోడి ఖైదీలు అతనిని 'తాతా! తాతా!' యని భక్తి పూర్వకముగా పిలుచుచు పూజించుచుండిరి. అధికారుల కేదయిన అర్జీ పంపుకొనవలసినచో ఇతడే ముసాయిదా వ్రాయవలెను. ఖైదీలలో నేవయిన పేచీలు వచ్చినచో అవి దిద్ది తీర్పుచెప్పు న్యాయాధిపతియు నీతడే!

కరుణాకరునకు ఇంటి సంగతు లేమియు తెలియ వచ్చుట లేదు. ఆలుబిడ్డలు బ్రదికియున్నారో గతించినారో కూడ ఎఱుగరాదాయెను.

ఇట్లుండ—ఒక దినమున క్రొత్త ఖైదీల గుంపు దిగినది. ఆ సాయంకాలము ప్రాత ఖైదీలందఱు క్రొత్తవారి చుట్టును మూగి ఎవరెవ రేయే యూళ్లనుండి వచ్చిరో, ఏయే నేరములకు శిక్షను పొందిరో కనుగొనఁ జొచ్చిరి.

కరుణాకరుఁడొక మూల కూర్చుండి దృష్టి క్రిందికిఁ బఱపి అటే చెవి యొగ్గి వినుచుండెను.

ఖైదీలలో నొకఁడు ఆజానుబాహువు, అఱువదేండ్లవాఁడు, నరసిన ఒత్తుగడ్డము కలవాఁడు—తానేల శిక్షింపఁబడెనో ఇటులు నివేదించెను:—'నాసంగతి చెప్పెదను వినుఁడు! బండికి కట్టియున్న ఒక గుఱ్ఱమును తోలుకొనిపోయితిని. ఇదే నేఁజేసిన తప్పు. దొంగతనము నేరము మోపి నన్నుఁబట్టి శిక్షించిరి. ఇంటికి త్వరితముగ వెళ్ళవలసిన అగత్యముండుటచే దాని నెక్కి వెళ్ళి, తిరుగ నటనే వదలివేసితిని. అదియుఁ గాక సారటువాఁడు నాకు కావలసిన మిత్రుఁడు. ఇంతకును ఈపని అతనికి అంగీకారమే. అందుచేత దోష మారోపించుట న్యాయము కాదని నేను వాదించితిని. 'అదంతయు మాకు తెలియదు, నీవు దొంగవు' అని కోర్టువారు శాసించిరి. నే దొంగిలిన విధానము ప్రదేశము మున్నగునవి రుజువుపఱుపఁ దగిన బలమగు ఆధారములు వారికి లేవు. అయినను అధికారబలమును ఆటంక పఱుపఁగలవా రెవ్వరు? మున్నొక పర్యాయము నిజముగా తప్పానరించియుంటిని; న్యాయముగా అప్పుడే నేను పట్టుబడవలసి యుండెను. కాని తప్పించుకొని పోయితిని. ఇప్పుడు సరియైన నేరము చేయకున్నను నిష్కారణముగ శిక్షింపఁబడితిని...'

('ఎగతాళిగ నవ్వుచు)

హా-హ్హా-హ్హా! అన్నియు ఉత్తమూటలే! ఈ వఱ కప్పుడే ఇటకొక పర్యాయము వచ్చియుంటిని, ప్రాత పిల్లినే! కాని అట్టి కాల మిుండ లేదు.'

ఒకరు:—మీదే యూరు?

అతఁడు:—మాది విశాఖపట్టణము, నా పేరు రాయప్ప.

కరుణాకరుఁడు తలపై కెత్తి:—ఏమయ్యా, రాయప్ప గారూ!—మీయూరి కరుణాకరుఁడను వర్తకు నెఱుగు దురా! అతని కుటుంబమువా రింకను ఎవరయిన జీవించి యున్నారో!

రాయప్ప:—ఎఱుఁగ కేమి? యజమానుఁడు ద్వీపాం తరము పంపఁబడినాఁడు గాని అతని పుత్రులు శ్రీమంతులై నిక్షేపమువలె కాలక్షేపము చేయుచున్నారు. అతఁడు పాపము! మావలెనె పాతకుల చిట్టాలోని కెక్కి ఇట నరక మనుభవించు చున్నాఁడఁట!—తాతా! నీవేల వచ్చితివి!

తన దుస్థితిని వెలిపుచ్చుటకు కరుణాకరుఁ డిచ్ఛ గింపలేదు. ఒక్క నిట్టూర్పు విడిచి— 'చేసికొన్న పాప ములు కట్టి కుడుపకుండునా? దాచికొనిన ఏనాఁటి గుంచి కార్యమో ఈ యిఱువదియాఱు వత్సరముల నుండియు

ననుభవించుచున్నాను. తప్పునా! గత జన్మములో ఏ అలు మగల కెడఁబాపులు చేసితినో!'

రాయప్ప :—ఏమి తప్పు చేసితివి?

కరుణాకరుఁడు :—ఏమియు లేదు. ఈ శిక్షకు తగి యుంటిని కనుకనే దానిని పరమేశ్వరుఁడు నాకు విధించి నాఁడు.

అతఁడిఁకేమియు చెప్పదలచుకొనలేదు. కాని, దగ్గఱి వారు—తుచ్ఛుఁడొకఁడు ఖూనీ చేసి ఆ కత్తి ఇతని సామ గ్రిలో దూర్చిన విధమును, దానిపై నిర్హేతుకముగ నితఁడు ముద్దాయిగా విమర్శింపఁబడి శిక్ష పొందినట్లును రాయప్ప కెఱింగించిరి.

ఈ యుదంత మాలించినతోడనే రాయప్ప కరుణా కరుని వంక అట్టె ఒకపరి చూచి మోఁకాలు తట్టుకొని విస్మ యముతో :— 'ఏమీ చిత్రము ! ఏమీ విచిత్రము !! ఈశ్వర విలాసము దుర్జ్ఞేయము కద!—కాని, తాతా ! ఎంత ముదుసలివై పోయినావు!'

'అంత వింతగ నడుగుచుంటివే! పూర్వ పరిచయ మేమైన నున్నదా యేమి?' అని యచటివారు రాయప్ప నడిగిరి. అందుల కతడు మాఱు పలుకక 'ఉభయులము నిచట సమావేశమగుటయే అద్భుత విషయము' అని నుడివి మిన్నకుండెను.

వర్తకుని ఖూనీ వైనము రాయప్ప కేమాత్రమో తెలిసియుండవలెనని సంభావనమును బట్టి యూహించి,

కరుణాకరుఁడు:—'ఏమండీ, రాయప్పగారూ! వర్తకుని ఖూనీవార్త వినియుంటిరి కాఁబోలు నేమి! లేక నన్నెచట నయిన వెనుక చూచిన జ్ఞాపకమో...?'

రాయప్ప :— చెవులు గింగురుమనుచుండ వినకుండ నెటులుండుట! లోకములో వేయి వదంతులు వ్యాపించి యున్నవి. అబ్బో! అదేనాఁటి ముచ్చట! నాకపుడే పరగడుపే యైనది!

కరుణాకరుఁడు :—కాని, చంపిన దెవరో మీకు తెలియు ననుకొందును.

రాయప్ప:—(నవ్వుచు):—కత్తి ఎవరి సంచిలో దొరకెనో వారే చంపియుండవలెను! మఱెవ్వరయిన చంపి ఆ కత్తి నీ సామానులలో దాఁచినను హంతకుఁడు పట్టుబడు పర్యంతము ముద్దాయివి నీవే...! అయినను, మనలో మన మాట—నీ తలక్రింద పెట్టుకొనిన సంచిలో ఇతరు లెట్లు కత్తి దూర్పఁగలరయ్యా? నీకు మెలఁకువ వచ్చియుండదా యేమి?

రాయప్ప వికటపు మాటలు వినిన వెంటనే ఈ పని ఇతనిదే నని కరుణాకరుఁడు నిర్ధారణము చేసికొని తత్‌క్షణమే అటనుండి మరలిపోయెను. రాత్రియంతయు నిద్దుర

పట్టశక్యముగాని చెప్పరాని ఆవేదన పడెను. భావనా ప్రపంచమునఁ-
జీవితాంశములెల్ల హృదయ ఫలకమున బయస్కోపు చిత్ర
ములవలె ప్రతిబింబితములైనవి. కాకినాడ వెళ్ళఁబోవు
నపుడు 'వలదు వల' దని వారించిన సతి స్వరూపము:
అదిగో, అతని సమక్షమందు! చిఱునవ్వు చిందులాడు
చున్న ఆ మోము, ఆ విశాల నయనములు, ఆహా! లలిత
పదములతో, మృదుమధురములగు అమృత వాక్కులతో
ఎంత సవినయముగ వేడుకొనుచున్నది!— పాపము!
చిన్నారిపాపలు—శ్లైనెలు కబ్బా తోడుగుకొనిన ఎడబిడ్డ,
తా నెంతో పెద్దయినటులు పూరము సేయుచున్న
చిన్నితమ్ముని ఊరడించి లాలించుచున్నాఁడు!— ఇఁక
స్వీయచరిత్రము స్మృతికి వచ్చినది: మరల ఆనందింప వలెను
కాని ఆ చిన్ననాఁటి సుదినములు, తుని హోటలులో ఉత్సాహా
పూరితుఁడై గ్రామఫోను పాడించుచుండిన ఆ మహానంద
సమయమందు అరెస్టు కాఁబడుట. తదుపరి తాను కొరడాతో
శిక్షింపఁబడుట, కొట్టిన తలారివాఁడు. చేతుల బేడీలు, తోడి
ఖైదీలు— ఈ ఇరువదియాఱు వత్సరములు ద్వీపమునఁ
గడపిన దుర్భర జీవితము-అసహజముగ ప్రాప్తించిన అకా
లపు ముదిమి—ఇవన్నియు తన కండ్లయెదుట సాక్షాత్క-
రించినవి. ఇట్టి అభాగ్యజీవనముకంటె ఆత్మహత్యయె మేలని
తోఁచినది.

'ఈ క్రూరుసివలనఁగద ఇన్ని కడగండ్లు!' అని పండ్లు పటపట కొరికినాఁడు. తానేమైపోయినను సరే, తుచ్ఛుని హతమార్చి పగదీర్చుకోవలెనన్నంత కోపముద్రేకించినది. రాత్రి యంతయు ప్రార్థనము చేసికొనినాఁడుగాని మనస్సు నిలుకడ లేకుండెను. పగటిపూఁట రాయప్పను చూచుట మానుకొనుటయేగాక, ఎప్పుడైన అతఁ డగపడెనేని పెడమొగము పెట్టెడువాఁడు.

పక్షము గడచినది. కరుణాకరునకు కంటిమీఁద కునుకు లేదు. ఏమి చేయుటకును పాలుపోక తీవ్రబాధా పీడితుఁ డయ్యెను.

ఒకనాఁటి రాత్రి—కరుణాకరుఁడు జైలులో ఇటునటు పచారుచేయుచు, బందాలు పండియున్న ఒక కొట్టులో అలమారుప్రక్క యెవరో తొలుచుటచే మన్ను వచ్చుట గనెను. అదేమో చూతమని అట్టె నిలువఁబడ, ఆ క్షణముననే భయకంపితుఁడయిన రాయప్ప అలమారుప్రక్క నిలువఁబడి కరుణాకరుని దెసఁదొంగి చూచినాఁడు. కరుణాకరుఁడు తన దారిని పోవుద మనుకొనినను రాయప్ప అతని చేయి పట్టుకొని నిలువఁబెట్టి—తాను జెయిలుగోడ దొలిచి కన్నము చేయుచుంటిననియు, అందఱును పనిమీఁద పైకిపోయినపుడు జోళ్ళతో మన్ను ఆవల పాఱఁబోయుచుంటిననియు చెప్పి, మఱియు నిట్లు బెదరించెను:—

'తాతా! మిన్నకుంటివా నీవుకూడ దాఁటిపోవఁగల ఉపాయము చేసెదను. రహస్యము బయలుపెట్టితివా అధికారులు నా యసువులు తీయుటకు ముందే నీ ప్రాణములు నేను పుచ్చుకొందును, జాగ్రత్త!'

కరుణాకరుని యొడలు కంపించెను. రాయప్ప పట్టు నుండి చేయి లాగికొనుచు:—'నాకు తప్పించుకొను సంకల్పము లేదు. నీవు నన్ను చంపు అగత్య మంతకంటెను లేదు. ఇవు డేమి? చిరకాలము క్రిందటనే నీవు నన్ను బలి కోరి యుంటివి! ఇఁక—నిన్ను బయలుపఱుచుటా మానుటా, నది ఈశ్వరేచ్ఛ!'

మఱునాఁడు—ఖైదీలందఱును పనికిఁ బోవు సమయాన—గోడ కెవరో కన్నము తొలుచుచున్నట్టును, జోళ్ళతో మన్ను ఎత్తిపోయుచున్నట్టును ఒకఁడు కనిపెట్టెను. జైలుభవన మంతయు సోదా చేయఁగా రంధ్రము స్పష్టముగ కనఁబడినది. అధిపతి వచ్చి ఆ చేసినదెవరో వాస్తవము చెప్పుఁడని ఎల్లరను ప్రశ్నించెను. ఎవ్వరును బదులు చెప్పలేదు. అపరాధిని ప్రాణము తీయుదురను భీతిచే పాపమున కొడిగట్టుకొన్న నిచ్చగింపక ఎఱిఁగినవారుకూడ చెప్పుటకు సాహసింపఁ జాలకుండిరి. [illegible] ద్దమనుష్యుఁడు న్యాయశీలుఁడు అన [illegible] సముతో అధి [illegible] వినర కతని యొద్దకు వచ్చి:—'[illegible]! నీవబద్ధమాడవని [illegible] కుఁ

దెలియును. దైవముఖము చూచి ఈ పని చేసిన దెవరో చెప్పు' అని అడిగెను.

కరుణాకరుని వైపు తదేక దృష్టితోను అధిపతివంక తనకు ప్రసక్తి లేనట్లు నిర్లక్ష్యముగను రాయప్ప చూచు చుండెను. కరుణాకరునకు చాలసేపు పెదవులు వణఁకి నోట మాఁట రాలేదు. 'నా జీవితము నాశము చేసిన హంతకుఁడు వీఁడు; నిజమే. అయినను నేనేల బయలుపెట్టవలెను? రహస్యము వెల్లడించితినా ఇతని ఆయువు మూడినదన్నమాట! ఒకవేళ —నాకు ద్రోహము చేసిన యతఁ డితఁడేయని అనుమానించుటలో పొరపడితినేమో! ఇంతకును వాని శిక్షింపించుటలో నాకు కలిసివచ్చున దేమి?' అని దీర్ఘాలోచనములోఁ బడినాఁడు.

మరల అధిపతి:— ఏమోయి తాతా! నిజము చెప్పుము. ఎవరీ రంధ్రము తొలుచుచున్నారు?

రాయప్పవైపు ఒక పరి చూచి, కరుణాకరుఁడు: 'అయ్యా! నేఁ జెప్పఁజాలను. చెప్పుమని దైవాజ్ఞ కాలేదు. నా సర్వస్వము తమ అధీనము, ఏమిచేసినను సరే!'

ఎన్నివిధముల యత్నించినను కరుణాకరుఁ డంతకంటె నేమియు చెప్పకుండెను. అందుచే ఆ విషయ ముపేక్షింపఁబడెను.

*　　　*　　　*

రాత్రి కునుకు పట్టుననఁగా ఎవరోకాని చప్పుడు చేయకుండ వచ్చి కరుణాకరుని ప్రక్కమీఁద కూర్చుండెే. ఆ చీఁకటిలో నతఁడు కనులు చిట్లించి చూడఁగా, అతఁడు రాయప్పయే!

కరుణాకరుఁడు:—ఇపు డిట కేల వచ్చితివి? నన్నింకను ఏమిచేయుమనెదవు?

రాయప్ప:—(ఊరకుండెను.)

కరుణాకరుఁడు:-(లేచి కూర్చుండి) ఏమి కావలెను? వెళ్ళిపోయెదవా, గార్డును పిలువనా?

రాయప్ప:—(దగ్గఱకు వంగి రహస్యముగా) — తాతా! కరుణాకరా!! క్షమింపవా?

కరుణాకరుఁడు:—ఎందులకు?

రాయప్ప:—వర్తకుని చంపి కత్తి నీ సంచిలో దాఁచిన పాపాత్ముఁడను నేనే! నిన్నుకూడ అపుడు పరిమార్పవలసినదే. కాని బయట నేదో అలజడి యగుటచే కత్తి నీ సంచిలో దూర్చి కిటికీలోనుండి పాఱిపోయితిని.

ఏమనుటకు కరుణాకరునకు నోట రాలేదు.

రాయప్ప:—(ప్రక్క దిగ్గి నేలమీఁద మోకరిల్లఁబడి):—తాతా! వర్తకుని చంపినది నేనే యని తప్పొప్పుకొనెదను. నిన్ను వదలెదరు, నీవు ఇంటికి పోవచ్చును. నన్ను క్షమింపుము.

కరుణాకరుఁడు:—నాయనా! మాట లెంత సులువుగా చెప్పుచున్నావు. ఈ యిరువదియేండ్లును నే నెంత కుందితినో, ఆలుబిడ్డల కెడమైపోయి ఎంత తపించితినో, ఇంచుకైన నూహింపఁగలవా? ఇప్పుడు తప్పించుకొని నే నెక్కడకు పోవుట? భార్య చచ్చినది, పిల్లలు నన్ను మఱచిరి. ఇఁక నేఁబోవలసినది కాటికే!

రాయప్ప అతని పదము లంటి లేవక నెత్తి నేలను కొట్టుకొనుచు—'తాతా! తాతా!! శరణుజొచ్చితిని, క్షమింపుము! సదయహృదయా! క్షమింపుము! తలారులు ఇనుపకొరడాతో చెళ్ళుచెళ్ళుమని మోఁదినపుడయినను—ఇపుడు నిన్ను చూడఁగా పొంగి పొరలు దుఃఖము, ఆవేదన, పొందియెఱుఁగను. మనసు అంతగా ద్రవించిపోవుచున్నది, హృదయ మంతగా ఉడికిపోవుచున్నది......నీ మనస్సు చాల ఉదారమైనది. నీ కింత కీడు చేసినను, దయఁబూని రహస్యము బయల్పరుపక ఊరకుంటివి! అబ్బా! ఏమి జాలి గుండె!! క్షమింపుము, తాతా! క్షమింపుము. పరమపాతకుఁడను!!!'-అనుచు పట్టరాని సంతాపముతో పరితపించెను.

కరుణాకరుఁడుకూడ దుఃఖ మాఁపుకొనఁజాలక మరపిల్లెను. కన్నీటిధారతో నతఁడు:—'రాయప్పా! పరమేశ్వరుఁడు నిన్ను కృపఁ జూడఁ గలఁడు! నీకంటె నధిక

పాపిని కనుకనే ఇట్టి యిడుములకు నన్ను పరమేశ్వరుఁడు పాల్పరచెను.'

కరుణాకరునకు హృదయము తేలిక యైనది. ఇంటిమీఁది చిరవాంఛితము గ్రమ్మిపోయినది. శేషజీవిత మటనే గడపుచు అస్తమయ సమయమునకై నిరీక్షించుచుండెను.

తరువాత రాయప్ప తప్పొప్పుకొనినాఁడు. నిలుకడమీఁద నిజము తేలినది. విడుదల ఉత్తరువు వచ్చినది కాని, అప్పటికే కరుణాకరుఁడు ఇహలోకమును విడిచి పోయినాఁడు!

తపాలరన్నరు

[సౌరాష్ట్రదేశపు జాతీయ గాథ]

కృష్ణపక్షమున నొక సాయంకాలము. భానుఁడు పడమటి ముఖము పట్టెను. అతని యడుగుల వెంబడి సంజెచీఁకటి చొచ్చుకొని వచ్చుచుండెను. ఆకాశము మచ్చునకైన మచ్చ కనఁబడనంత నిర్మలముగ నుండెను. ఇప్పు డిప్పుడే అట నొకటి, ఇట నొకటి, చుక్కలు మింట మెఱయుచుండెను.

గ్రామస్థులు దైవసందర్శనమునకై ఆలయము చెంత వేచి యుండిరి. ఆటలే ఆనందముగ నెంచు అర్ధ దిగంబరులైన బిడ్డలు గుంపులు గుంపులుగ గుడిలో మూఁగుచుండిరి. వీరిలో రెండు పక్షము లేర్పడినవి: జయఘంట కొఱ కొక పక్షమువారు; అది వాయించు సుత్తికోసము రెండవ పక్షమువారును. అర్చకుఁ డెంత త్వరితముగ దేవునకు నివేదనము చేయునా!—తీర్థము, ప్రసాదము, బెల్లములో పొదిగిన కొబ్బెరముక్కలు యెంత చప్పున దొరకునా! — అను నాశతో చిన్నపిల్ల లమితోత్సాహమున గంతులు వేయుచుండిరి. కాని పూజారి—బావాజీ—ఇంకను నూతిదగ్గఱ స్నానము చేయుచుండుటచే, గుడి తలుపులు

తెలియనే లేదు. పెద్దలు తమ బిడ్డలతో కూడ 'దర్శనము' చేసికొని పోవుద మని ఆత్రముతో మండపమునొద్ద కను పెట్టుకొని యుండిరి. అంతయు నిశ్శబ్దముగ నుండెను. అంతి కంతకు చీకటి గాఢ మగుచుండెను.

ఒకాయన :— అబ్బ! నేటి సాయంకాల మదొక మోస్తరుగ నున్నదండీ! ఏమియు తోచుట లేదు.

రెండవ యతడు :—తోచకపోవుట గాదు కాదు. కని పెట్టితిరో లేదో కాని, సూర్యుని కాంతి కూడ తగ్గిపోయినది!

మూడవ యతడు :—కలియుగ మండీ! బాబూ, కలియుగము!

'.........చూచినారా? రాను రాను, విగ్రహ మెంత కళావిహీన మగుచున్నదో! పది వత్సరముల క్రిందట దాని చుట్టును తేజోవంత మగు నొక పరిధి వెలుగుచుండె డిది...'— అని మఱియొకాయన.

ఇవ్విధమున లోకాభిరామాయణ ప్రసంగములు సాగుచున్న సమయాన, ఒక యింతిని వెంట బెట్టుకొని ఒకడు బజారునుండి ఈ గుంపువైపునకు వచ్చుచుండెను. అతడు మొలను కత్తియు, చేతను కఱ్ఱయు ధరించియుండె. ఆమెకు తలపై నొక మూట యుండెను.

దుస్తుల తీరునుబట్టియు గమనమును బట్టియు, వనిత రాజపుత్ర స్త్రీ యని స్పష్టమగుచుండెను గాని, బాహ్య

వేషము పరికించినంతమాత్రాన పురుషుడు ఏ జాతికి చెంది నదియుగు ర్తింప వీలుగాకుండెను.

ఇతఁడాలయముకడ సమూహమును చూచియుఁ జూడనట్టు తన దారిని తాను పోవుచుండెను. సహజోదారు లగు ఊరివారు అతని నాఁపి, పలుకరించిరి. మౌనముతోఁ గూడిన తలయూపుతో నతఁడు మఱింత వడిగఁ బోఁ జొచ్చెను. అచ్చటి పెద్దలకు ఇతని యడావుడి వింతగ తోఁచి నది. ఆతిథ్య మొసఁగుదమను అభిలాషతో, మున్ను పరిచ యము లేని ఈపథికుని నిలిపి, తిరుగ ప్రశ్నింపఁ దొడఁగిరి:—

వారు :—ఇల్లెంతదనుక ?

అతఁడు :—చాల దూరము.

వారు :—ఈరాత్రి కిక్కడ బస చేయరాదా ?

అతఁడు :— (అనుమానముతోఁ గూడిన కోప ముతో) :—ఎందులకీ నిర్బంధము ?

వారు :—మఱేమియు లేదు. అసలే కటికిచీఁకటి. అందును, ఆఁడువారితో ప్రయాణము. ఎందు కిబ్బంది పడె దరు ? మీా కెట్టి అరమరయు నక్కఱలేదు. మా మాట లాలించి, ఈరాత్రి మా ఆతిథ్యము కైకొని, ఇట విశ్ర మింపుడు.

ఇట్లు దయాళురగు నా జనులు సోదర వాత్సల్య ముతో బహువిధముల నొక్కి నొక్కి చెప్పిరి. గర్వశీలునకు

లాలనవాక్యములు చెవి కెక్కునా? నోరు క్రొవ్వియున్న ఆ పథికుఁడిట్లు ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను:—

'నాసమర్థతయు బలాబలములును తెలిసియే ప్రయాణము చేయుచుంటినయ్యా? ఆలస్యమగునట...ఆలస్యము! నాబోఁటి ధైర్యవంతుల కిది యేపాటి?...'

అంత, గుంపులోనుండి యొకరు కోపముతో నిట్లనిరి:—'పోనిండయ్యా! కొమ్ములు తిరిగిన శూరుఁడఁట!'

రాజపుత్రుఁ డా మాటలను సరకు సేయక, తన కాంతతో యథాప్రకారము ముందటికి సాగిపోయెను.

౨

ఇద్దఱును ఊరు దాఁటిరి. అదంతయు నిర్మానుష ప్రదేశము. నిశ్శబ్దమగు ఆ కాళరాత్రిలో దిక్కుమాలిన స్థితి తోఁచెను. అట్టి ఘోరమగు చీఁకటిలో, దురహంకారి యగు రాజపుత్రుఁడు త్రొక్కుకొని దారి తీయుచుండెను; పడఁతి ఆతనివెంట కాళ్ళీడ్చుకొనుచుఁబోవుచుండెను. కొంత దూర మేగుసరికి జేగంట మ్రోఁతలు వినవచ్చెను. గుడిసెలలో దీపములు మినుకుమినుకు మనుచుండెను. చీఁకటిలో కుక్కలు మొఱుఁగుచుండెను.

హఠాత్తుగ మన పథికులకు గలగలమను శబ్దము వినఁబడెను. గర్విష్ఠుఁడైన రాజపుత్రుఁడు వెను దిరిగి చూడలేదు; కాని అదేమి ధ్వనియోయని పడఁతుక ఇట్టె తల త్రిప్పి

నది. త్రిప్పి ఆశ్చర్య మందుటయే కాక, అత్యంతానంద నిమగ్న యయ్యెను. ఏల ?—ఆ వచ్చుచున్నది తన సొంత యూరి తపాలారన్నరు. తలపైని టపాసంచి; శబ్దము చేయుటకై చేతిలో 'రింగు' లున్న ఇనుపకఱ్ఱ; చినిఁగిపోవు చున్న ఒఱలో దోఁపిన కత్తి యొకటి- ఇది రన్నరు వేషము. ఇతనిని ఆ దేశములో 'జతో' యని పిలుతురు. నియమప్రకారము జతో తన ధర్మములు నిర్వర్తించుకొనువాఁడు. ఉత్తరాలకోసము ఊరివారు ఆత్రముతో వేచియుండురని కాదు, ఇట్లు సేయుట ? టపా ఆలస్యమైనచో జీతము కోసివేయుదు రను భీతిచేతనే అతఁడంత కచ్చితముగ గడియారమువలె పని చేయును. దాఁటిపోవుచున్న జతోను జూచి రాజపుత్ర స్త్రీ తన తలిదండ్రులను గురించిన కుశలప్రశ్నము లారంభించెను. పుట్టినింటినుండి వచ్చిన అపరిచితుఁడయినను ఆఁడువారికి సోదరునివలె అగపడును; అందుచేత, మాట పలుకు ఆడుకొనుచు, వారు పయనము సాగించిరి.

ముందునకు సాగిపోయిన రాజపుత్రుఁడు, ఆమె ఎందుచేత వెనుకఁబడినదో యని అనుమానము తోఁచి వెంటనే వెనుకకు మరలెను—ఏమది!. ఆఁడుదియూ ! ! పరాయివానితో ప్రసంగించుటా!!!— ఉగ్రమూర్తియై, సతిని దబ దబ బాఁదుచు- అసామాన్య వాగ్ధరితో నోటికి వచ్చిన బొల్లి తిట్టిపోసినాఁడు.

'ఇతఁడు నాకు సోదరతుల్యుఁడు— మా యూరి తపాల రన్నరు.........' అనుచు తడఁబడు మాటలతో నామె చెప్పఁబోయెను.

'ఛీ! నోరు మూయుము, నాకు తెలియును' అని రాజపుత్రుఁ డామెను కసరుచు, 'ఏమోయి, నీవు ప్రసంగించుచున్న దెవరితోడనో ఒడలు తెలిసి సంచరించుచుంటివా ?' అని తపాలావానిని గద్దించెను.

'చిత్తము, చిత్తము!' అనుచు, జత్తో చల్లగ వెనుకకు జారెను.

3

దుస్సాహసుఁడైన రాజపుత్రుఁడు తన సుందరితోఁ గూడ నొక ప్రదేశము చేరెను. అటుపైని రోడ్డు లేదు; సన్నని నాటుదారి మాత్రమే యున్నది. దారి కిరువైపులను దట్టమైన ముండ్లపొద లావరించి యుండినందున, మునుకటివలెఁ జొచ్చిపోవ వీలు లేకుండెను. ఇట్టి స్థితిలోఁ కూడ, భయ మన నేమో యెఱుఁగని రాజపుత్రుఁడు కొంత దూరము త్రోసికొనిపోయెను. సగము దారిలోనికి వచ్చుసరికి అమాంతముగ పండ్రెండుగురు బందిపోటు దొంగలు ముట్టడించిరి. ఎల్లరు నేకకంఠముతో 'కత్తి క్రిందఁ బెట్టు' మని రాజపుత్రుని గద్దించిరి. పూర్ణాగ్రహావేశచిత్తుఁడై, రాజపుత్రుఁడు వే తేమియు చేయఁజాలక కొంతసేపు

ప్రవేశించెను. సాయంకాలమున కొన్ని బొగ్గులును బుగ్గియు తప్ప, మఱేమియు గానరాలేదు.

*　　*　　*

స్త్రీ మాన ప్రాణ సంరక్షణార్థమయి ఏ స్థలమున తపాలురన్నరు తన యసువుల నర్పించెనో, ఎచ్చోట రాజపుత్రి కృతజ్ఞతాసూచకముగ ప్రాణముల నాహుతిచేసి పరమ ధన్య యయ్యెనో, ఆ పవిత్ర ప్రదేశమున— జత్లో జ్ఞాపకార్థమై ఒక సమాధియును, రాజపుత్రి స్మారకచిహ్నముగ జాతితో చెక్కఁబడిన యొక స్త్రీహస్తమును నెలకొల్పఁబడి, నేఁటికిని నిలచియున్నవి.

జగన్నాటకము

మిక్కిలి భయంకరమగు తుపాను. వాయుదేవుఁడు యావచ్ఛక్తియు వినియోగించి పెద పెద్ద కెరటములు కల్పించుచుండెను. సముద్రుఁడు వెలిగ్రక్కు నురుగులో సగము సగము మునిఁగియున్న జాతిగుట్టలు స్నాన మొనరించుచుండెను. కనుచూపుమేరలో నొక యోడ అతి వేగమున పయనము సాగించుచున్నట్లు కానవచ్చినది. పడవ కుండియున్న సామగ్రి యంతయు సముద్రుఁడు పొట్టను బెట్టుకొన్నట్లు తోఁచెడిని. శల్యావశిష్టమై స్రుక్కి యున్న ఈ స్వరూపము అల లుప్పొంగినపు డెల్ల ప్రక్క యొరఁగుటతో పైకి లేచుచు, అవి క్రుంగినపు డెల్ల దిబ్బన దిగఁబడుచు, తాను తాను తరంగపు దెబ్బల బాధ మిక్కుట మైనందున సహింపఁజాలక ఒక జాతిగుట్టను దగుల్కొని శిథిలమయ్యెను. అచ్చటనే శైల శిఖరమున వసియించుచుండిన ముని యొకఁడు ఈ దుర్భర దృశ్యము వీక్షించి 'పరమేశ్వరా! కరుణింపుము, కరుణింపుము!' అనుచు కేక లిడఁసాగెను. ఈతని యఱపులు అరణ్యరోదనము లయ్యెను. ఓడకు ఆయుస్సు చెల్లిన కారణమున అది యొక ప్రక్క కొరఁగి సముద్రునిలో నైక్యమయ్యెను.

అంతలోనే ఒక నల్లని ఆకారము గుట్టల వైపునుండి సముద్ర తీరమునకు వచ్చుచున్నట్లు కనంబడినది. తొలుత స్వరూపము పోలిక దొరకలేదు. పిమ్మట నురుగు అడ్డముగా నుండుటచే మసకమసకగా కన్పడినది. కెరటముతో కూడ పైకి తేలినపుడు దాని రూపము ప్రస్ఫుటముగ బయల్పడె. మఱల నిట్టె మఱుఁగుపడె. దరికి సమీపింపఁగా—అది ప్రాణములఁ దక్కించుకొన త్రికమకలు పడుచున్న జనముతో నిండినట్టి ఒక చిన్న పడవ యని స్పష్టపడినది. తొందరగా ఒడ్డునకు వచ్చి, మనస్సంక్షోభితమగు ఆశాభయములతో ముని దాని రాకను గమనించుచుండెను; ఎట్టకేలకు సముద్రుఁడు తీవ్రమైన ఒక్క విసరుతో పడవను ఒడ్డునకు కొట్టివేసినాఁడు. తడిసి ముద్దలయి సగము చచ్చియున్న ఆ నావికులు మెల్లగ ప్రాఁకివచ్చి భూమిపైఁబడినారు.

తపసి వీరలఁ తన గుహకు తోడ్కొనిపోయి ముందు కాచుకొనుటకు అగ్గినమర్చి, పిమ్మట తనకుఁ గలిగినదానితో ఆతిథ్య మొసఁగి వారి మునుపటి బలమును ఉత్సాహమును పునరుజ్జీవింపఁ జేసె.

ముని:—అయితే మీ ఆర్గురు మాత్రమేనా ప్రాణములు దక్కించు కొనఁగలిగినది ?

వారిలో నొకఁడు.—అవును. ఓడలో ఆబాలగోపాలమును డెబ్బదియైదుమందిమి ఉంటిమి. బాబూ!

మునిగిపోవు సమయమున ఏమి ఘోష! ఏమి కలవరము! పతుల మెడలు పట్టుకొని వ్రేలాడు సతులును, తల్లుల చీర చెంగులు పట్టుకొని వ్రేలాడు శిశువులును! రోదనలు— వేదనలు—ప్రార్థనలు—దీనాలాపములు!!! 'ఈఁ' అనుట కవకాశ మెక్కడ? 'కప్తాను' ప్రజల గొడవ చూచుచునే యున్నాఁడు. ఈ చిన్నిపడవ చేతికి దొరకఁగా ఆతనితో చెప్పకుండనే త్రాళ్లు తెంపుకొని చీఁకటిలో దూఁకినాము. దుముకుటయే తడవుగ ఓడ గంగార్పణమైనది. మేము మాత్రము ఎటులనో బ్రతికి వచ్చి ఇట నిట్లు జీవములతో నున్నారము.

వీరి వచనములకు ముని విషణ్ణుఁడైనాఁడు. 'దైవమా! ఇట్టి పాపిష్ఠులకు బదులుగ కొందఱు సన్మార్గుల ప్రాణములు దక్కింప లేకపోతివా?' అను తలంపు మనస్సులోఁ జొరకుండ తప్పినది కాదు.

ఈ యవస్థలో నావికులకు వలయునదేదో లభ్యమైనది, 'అన్నదాత సుఖీభవ!' అనియైన నోటనుచ్చరింపకయే ఆ కృతఘ్నులు వారి దారి వారు పట్టి, దేశము ప్రవేశించిరి. చీఁకటి పడినది. కొంత దూరమున వెలుఁగు కనఁబడఁగా అక్కడ చేరుకొనిరి. అది యొక తోఁట. అందొక రమ్యమగు భవనము. ఈ ద్రోహులు తలుపు తట్టి ఇంటి వారికి తమ యవస్థను వెలిబుచ్చి 'ఆదరింపుఁ' డని వేఁడు

కొనిరి. కరుణామయులగు ఆ గృహస్థులు వీరల నుచితరీతిని సత్కరించిరి.

యజమానుఁ డింట లేఁడు. ఇంటియామె, బిడ్డలు, పరిచారకులు, ఒక వయోవృద్ధు, కుఱ్ఱఁడును అట నున్న వారు. నిప్పుకడ చలి కాచుకొనుచుండగా నావికులకు ఒక దురాలోచన పొడమినది: ఈ యిల్లు కొల్లఁగొట్టినచో శ్రమమునకుఁ దగిన ఫలముండుననియు అందుల కిదియే మంచి తరుణ మనియు. ఒకరితో నొకరు కూడఁబలుకు కొనిన పిమ్మట తమ పన్నుగడ తక్షణమే ఆచరింప కృత నిశ్చయులైరి.

అంతట—ఇంటిలోని వృద్ధు కట్టెలు తెచ్చుటకు వెడలఁగా, అందొకఁడు అతని తలపై చేనున్న ఇనుపకోలతో నొక్క వ్రేటు వేసి దివి కంపెను. మఱొకఁడు పాఱిపోవ నుద్యుక్తుఁడై యున్న కుఱ్ఱవానిని తఱిమి తఱిమి కత్తి దూసి గుండెలో పొడిచినాఁడు. మిగిలినవారు తలుపు లన్నియు గడియలువైచి స్త్రీలను పిల్లలను విఱిచికట్టి మాట రాకుండ నోట గుడ్డలు క్రుక్కి ఇల్లు గాలింప మొదలిడిరి. అందొక బిడ్డఁడు భయకంపితుఁడై పీలగొంతుతో నఱచు చుండ దొంగలలో నొకఁడు వెళ్ళి పీక నులిమివైచెను. ఒక్కొక్కఁడు విలువగల సామానులు మోయఁజాలినన్ని మూటఁ గట్టుకొని ఇల్లు దాటిపోవ సంసిద్ధులుగ నుండిరి.

ఇంతలో యజమానుఁడు ఇల్లు చేరినాఁడు. ఇతఁడు భూస్వామి. నిషిద్ధ వస్తువులు ఎగుమతి దిగుమతి చేయు రహస్య వ్యాపారము కూడ సాగించును. నాఁడు సేకరించిన సామగ్రి ప్రక్కయింటి మిత్రుల యధీనము గావించి ఇదే యింటికి వచ్చుట.

తలుపులు బిగింపఁబడి యుండుటకు విస్మితుఁడై గదులలో ఇటునటు వెలుఁగు ఆడుచుండుటఁ గని ఏదియో విపరీత మున్నదని శంకించినాఁడు; అట్టే ఒక్క నిమిషము నిదానింప క్రొత్త గొంతుకల గుసగుసలు వినవచ్చినవి; కిటికీ సందులగుండా పరికించి చూచినాఁడు. పరాయి ముగములగపడినవి; వెంటనే పరువెత్తిపోయి తా నప్పుడే విడిచి వచ్చిన మిత్రబృందమును వెంటఁ గొని వచ్చినాఁడు. దొంగలు తలుపులు తెఱచుకొని మూటలతో నొక్కొక్కరుగ నీవలఁబడఁజొచ్చిరి. వీరు దొంగతనముతోను హత్యలతోను ఊరకుండిరా! దుష్కృత్యములు కప్పిపుచ్చుటకై కొంపకు చిచ్చుకూడ తగిలించిరి.

ఇంటియజమానుఁడు తన జట్టుసాయముతో వారినందఱను పట్టుకొనినాఁడు. ఇంటిలోని అగ్నిజ్వాలఁ జల్లార్పఁబనిచినాఁడు. మఱునాఁడు లోకు లెల్లరును 'ఛీ! ఛీ!' యనుచుండ దుష్టనావికులు 'జైలు' నలంకరించినారు.

ఈ యుదంతము మన ముని చెవులఁ బడగా—

"ఓహో! దైవ సంకల్ప మెంత చిత్రము! దుష్టశిక్షణము నకును శిష్ట రక్షణమునకును కంకణము కట్టుకొనియున్నాఁడు పరమేశ్వరుఁడు!" అనుకొనుచు ఆశ్చర్యపడి ఒకింతసేపుండి ఇటు లాలోచింపఁగడంగెను: ఈ దుర్మార్గు లిట్టి దుష్ట చేష్టలు చేయకుండ సంద్రములోనే మునిఁగి చచ్చియుండ రాదా! వీరికి బదులు ఓడలోని కొందఱు సన్మార్గులు బ్రతికి యుండకూడదా! అట్లైన ఇచ్చట మూఁడు అమాయికపు ప్రాణులు దక్కియుండెడివే! ఆ సంగతి యటుంచి—యజమానుఁడు శాసనవిరుద్ధమైన వ్యాపారము తెగించి సాగించుట ఇట మంచిగనే పరిణమించినది. అతఁ డింటియొద్దనే ఉన్నచో తన కుటుంబముతో పాటు హతుఁడై యుండును; దుర్మార్గులకు స్వేచ్ఛయు నవకాశమును ఎక్కుడుగ నుండెడిది. ఇదంతయుఁ జూడ దైవనిర్ణయముల నే మనుకొనుటకును వలను గాకున్నది!"— ఇట్టి సంశయకలితమగు ధ్యానములో మునిఁగి చింతాక్రాంతుఁడై, అలసి అట్టె తల వ్రాల్చి కను మూసినాఁడు. నిద్దుర ముంచుకొని వచ్చినది, ఆ నిద్దురలో నతఁ డొక్క కల గాంచినాఁడు:

తాను శైలశిఖరమున ఆసీనుఁడై యుండెను: తెల్లని వస్త్రులు ధరించిన ఒక దివ్యసుందర విగ్రహుఁ డీయనకు సందర్శన మిచ్చి "ఏమయ్యా! నీ వదన మటులున్న

దేమి? కించకు హేతువెయ్యది?' అని పలుకరించెను.

ముని:—మహానుభావా! నీతి విజ్ఞానముల గుఱించిన నా భావములు భగవదాజ్ఞలతో సమన్వయించుకొనలేకున్నాను. ఇదియే నా సంతాప కారణము.

అతఁడు:—సృష్టివిధానములఁ గూర్చిన నీ యూహలు సంకుచితములై యున్నందున నీవు పొరఁబడుచున్నావు. పరమేశ్వరుని పరిపాలనము నంతను సమగ్రముగ పరిశీలింపఁ జాలక నీదృష్టి ప్రత్యేకాంశములపైని మాత్రము ప్రసరించినందుననే ఈ చిక్కు. ప్రపంచ సంభవము లన్నియు దైవనిర్ణీతములే. జగన్నాటక సూత్రధారుఁడు అఖండ విజ్ఞాన భూయిష్ఠమగు తన నియమములచే ప్రాణికోటి కంతకును మేలు చేకూర్చును. స్వల్పలాభముల పాటించి వ్యక్తిగతముగ విషయములు విమర్శింపఁ బూనితిమేని అది తప్పక భ్రమ ప్రమాదములకు దారి తీయును—నాతో ఈ శిఖరాగ్రమునకు రమ్ము.

ముని ఆతని వెంట ఎత్తయిన ఆ గిరి శిఖరమునకుఁ బోయెను.

అతడు:—క్రిందికి జూచి నీ కే మగపడుచున్నదో చెప్పుము.

ముని:—ఒక డేగ చిన్న పక్షుల సమూహమును వెంటాడుచున్నది. అందొకటి దానికిఁ జిక్కినది. తక్కినవి పాఱిపోయినవి.

అతఁడు:—ఒక్క సంగతి ఆలోచించుకొనుము. ఇప్పుడా పట్టువడిన పిట్టమీఁద భగవంతునికి కోపమును పాటి పోయినవానిపై దయయు ననుకొంటివా!— అటులు కాఁజాలదు. బ్రతికియున్న చిన్న జీవులను ఆహారము గొనుట డేగలకు సహజస్వభావము. అందుల కనువగు బలమును, త్వరిత గమనమును ప్రసాదింపఁబడి యుండుటచే అవి పిట్ట లను సుకరముగ వేటాఁడ గలవు. ఇవ్విధమున ప్రాణులను పోషించుటకే ప్రాణము లర్పింపఁబడుచున్నవి. కాని-ఈ లయ మునకుఁ గూడ కొన్నిహద్దు లేర్పడియున్నవి. వేటాఁడు పక్షులకంటె చిన్న పిట్ట లసంఖ్యాకములు. వాని శక్తి నివి ఎదిరింపఁ జాలకపోయినను శత్రుబారినుండి తప్పించుకొను సామర్థ్యమును, లాఘవముతో నెగురు శక్తియుఁ గలిగి యున్నవి. ఇట్టి సమదృష్టిలోనే పరమేశ్వరుని విజ్ఞానము లగ్నమై యున్నది. ఇంతకంటెను విచిత్రము-సహజ పరస్పర వైరులగు ఈ రెండు జాతులును ఒకేచోట నివసించుట!

సరే, మరల అటు చూచి నీ కేమి గోచరించునో తెల్పుము.

ముని:—దట్టమగు నల్లని మేఘము లాకాశమున గూడుకొనుచున్నవి. ఆ యంధకారావరణమున ఎఱ్ఱని మెఱుపు మెఱసినది. గొప్ప ధ్వనితో పిడుగు వెలువడినది. అది పోయి ఒక వృక్షరాజముపైఁబడి దానిని తుత్తునియలు

గావించినది. పాపము! చెట్టుక్రింద విశ్రాంతిఁ బొందుచున్న ఎద్దునుకూడ ఈ పిడుగు కూల్చినది. అయ్యో! అంతటితో నైన నుపశమింపలేదు. బయలున నున్న గొఱ్ఱెలమందపై పడి గొన్నిటిని బరిమార్చినది. కాపరి కూడ మడసినాఁడే పాపము! అయ్యయ్యయ్యో, దిక్కుమాలిన పిడుగున కింకను ఆఁకలి తీరలేదు! బ్రహ్మాండమైన ఆ దేవాలయ గోపుర మును డీకొని నేలమట్టము చేసినది. అరె! ప్రక్కనున్న పూరిండ్లకు చిచ్చుపెట్టినదాఁక దానికి శాంతి కలుగలేదే. అబ్బా! ఈ ఘోరదృశ్య మిఁక జూడలేను, దుర్భరము, దుస్సహము!—

అతఁడు:—అదే సృష్టిరహస్యము! దీనిఁ బట్టి నీవేమి గ్రహించితివి? - చెప్పెద, వినుము: పంచ మహాభూతము లలో నొకటి యగు అగ్ని, ప్రాణికోటిలో కదలిక పుట్టించు చున్నది. ఇదియే విద్యుచ్ఛక్తికి ఉత్పత్తి స్థానము. ఈ విద్యు చ్ఛక్తి మేఘమండలమును తాఁకినపుడు అం దినుమడింప నెక్కుడుగ నున్న యుష్ణము 'పిడుగు' రూపమున భూపతన మగుచున్నది.

ఇప్పుడు—

'అయ్యో! ఇట్టి పవిత్రవంతమగు దేవుని గోపురము మీఁద పడవచ్చునా?' యను శంకతో పిడుగు తన దారి మరల్చుకొని చెట్టుపైననే పడి యూరకుండునా? తనయుగ్రతను

గొఱ్ఱెల మందపై వినియోగపఱిచి కాపరిని వదలిపెట్టునా? ఈ మహాభూతమువలననేకదా కోటానకోట్లు జన్మించుట! కొలఁది ప్రాణులు సమయుచో అదొక లెక్కయా! భూములు సారవంత మగుటకై కొండలనుండి మహానదులు ప్రవహించు నపుడు మానవ నిర్మితములగు కొన్ని కట్టడములు భగ్న మగును; అప్పట్టున మనుజులే విధ్వంసము కావచ్చును. పోనీ. ఈ నష్టము లేకుండ మనము ఇట్టి లాభమును పొందఁ గల వేఱు సాధన మేదైన నున్నదా?

ముని:—మహాశయా! తమ ప్రబోధమును గ్రహించితిని కాని, నిన్నను జరిగిన విషాద వృత్తాంతములఁగూర్చి యేమనెదరు? ఒక మనుజుని మఱియొకని బాధకు గుఱిచేయ నేల? దుష్టుల క్షేమమునకై శిష్టులఁ జంపనేల? దీనివలనఁ గలుఁగు లాభమేమి?

అతఁడు:—ఇదికూడ ఆ జ్ఞానమయుని విచిత్రపరిపాల నాఫలితమే. మానవుని అభ్యాసలోలునిగ పరిగణించుటయే సమంజసమైనచో నావికులకంటె 'కప్తాను'కే ప్రాణసంరక్షణ మొనరించుకొను నవకాశము మెండు, కాని తన ప్రాణముల కొఱ కతఁడు పెనఁగులాడలేదు. ఎందుచేత? 'స్వార్థము' అను అలవాటునకు కొన్ని నియమము లేర్పఱచుకొన్నందున. దాననే ధీరుఁడైనాఁడు. ఇఁక నావికులన్ననో, అట్టి నియమములు లేని కారణముననే దొంగలుగను హంతకులుగను

మాఱినాఁడు. మానవుని స్వార్థపరత్వమువలన కలుగుచుండు కీడును ఆటంకపఱచుట దుష్కరము; కాని, ఇట్టి బాధలు నివారించుటకే చట్టములు వినియోగింపఁబడుచుండును. ఎప్పటికైనను 'ధర్మము గొడుగు, అధర్మము పిడుగు'- ఇది శిలాక్షరము.

నాయనా! ఇచ్చట కాకపోయిన మఱొక లోకమున నైన దైవము, పాపులకు తగిన ప్రాయశ్చిత్తము చేయకుండ వదలునని తలఁపకుము.

ఇఁక—

వ్యక్తిగతమగు సంశయములు నీ మనస్సున చొరనీయకుము; విషయములు సంపూర్ణముగ పరిశీలించినపుడు మొత్తముమీఁద నవి ఎల్లర మేలుకొఱకు ఏర్పడియుండునని నమ్ముము. భగవంతుఁడు ప్రత్యేకవిషయములలో జోక్యము కలుగఁజేసికొనలేదే యని చింతింపకుము; సమయానుకూలముగ నీవు దానిని గ్రహింపఁగలుగుదువు. ఒక ఈఁగ చనిపోవునేమో యను భీతిచే కాలచక్రము నాఁపివేయఁదగునా? ఎన్నియో ప్రాణులు ప్రతిక్షణము నాశనమగుచున్నను పాటింపక పరమేశ్వరుని ధర్మపరిపాలనమునకు తోడ్పడుటకై కాలచక్రము తిరుగుచునేయుండును. మున్ముందుకూడ జరుగఁదలంచిన క్రమము నిదియే!

దైవబలము : మానవబలము

[మహారాష్ట్ర జాతీయగాథ]

నిన్న కాదు మొన్న కాదు, కొన్ని వేల వత్సరముల క్రిందటి మాట; నిశా సమయమున పార్వతీ పరమేశ్వరులు విమానయానము సల్పి, శరణార్థుల సముచితరీతిని బహూకరింపుచుండెడి యప్పటి గాథ. ఇప్పటి యంత దుష్కాలము కాదది. ఇంత బహుళముగ పాపిష్ఠులు కాన రారు, సజ్జనులు పెక్కురు. ఇక్కట్టుల ననుభవించుచున్న కొలదిమందియైనను కోరినంతమాత్రమున దైవకృపకు పాత్రులగుచుండిరి. అట్టి కాలములో—

ఒక యూర నొక బ్రాహ్మణుఁడు కలఁడు. అంధుఁడు. గాఢమగు ఈశ్వరభక్తుఁడు. శాంతయుతుఁడు. కడు బీద యైనను కలిగినదానితో తృప్తిచెందువాఁడు. సతీమణి గాక ముప్పురుపుత్రులు ఒక పుత్రికయుఁ గల కుటుంబమును అతఁడు భరింపవలసి యుండెను. ఊరి చివర నున్న ఆలయములో యాచనావృత్తిచే ఈ పెద్ద సంసారమును కష్టముతో పోషించుచుండెను. అతని భార్య ఉత్తమురాలు. భర్త గ్రుడ్డివాఁడైనను పేదస్థితిలో నున్నను నిరసింపక అతనిఁ బ్రేమించి ఎల్లవిధముల తోడునీడయై యుండెను. ప్రత్యే

దయమునను ఆమె భర్తను దేవాలయములో దిగఁబెట్టును. అచ్చట బ్రాహ్మణుఁడు పఱచిన చింపితువాలుమీఁద యాత్రికులు తమకు తోఁచిన—బియ్యమో, పండ్లో, రొక్కమో—వేసి పోవుచుందురు. ఆమె సాయంకాలము వచ్చి అతని నింటికిఁ గొంపోవును. ఆమెకు వీలుపడని వేళ లందు పిల్లలను పంపుచుండును.

వీరి దారిద్ర్యమునకు తోఁడు సకాలమునకు అద్దె చెల్లింపలేనపుడెల్ల ఇంటి యజమానుని బెదరింపులు నిర్ద యాత్మకమగు దూషణములు తప్పకుండెను. ఆ గృహమేధి చండశాసనుఁడగు ఒక వణిగ్శిఖామణి.

భార్యాభర్తలు రాత్రులందు తమ దురవస్థలను పర స్పరము వెలిబుచ్చుకొనుచుందురు. ఒకప్పుడు బ్రాహ్మణుఁ డామెను ఇటు లోదార్పఁ జొచ్చెను: 'కుఱ్ఱవాండ్రకు ఉప నయన ముయినతోడనే మన కష్టములు గట్టెక్కును. అపుడు వారు భిక్షమెత్తుకొన నర్హులయి సంపాదనమునకుఁ గడంగవచ్చును. అదియుఁగాక పిల్లకు పెండ్లి అయినదో, ఆమె బాధ్యతకూడ మనకు వదలును.' ఈ వచనముల కామె సంతసించినది. చీఁకటిరాత్రుల తర్వాత వెన్నెలరాత్రులు రాకపోవునా యని ఉభయులు దైవమునే నమ్మి యుండిరి.

ఇట్లుండ నొక దినమున-దీపాల వేళ యైనను బ్రాహ్మణు నింటికిఁ జేర్చుట కెవ్వరును రారైరి. అతనికి ఆత్రము

హెచ్చెను. కొంతసేపటికి తన సతి వచ్చినది, కాని వెక్కి వెక్కి యేడ్చుచుండెను. కారణ మేమన? ఇంటి యజమానుఁడు పంపిన 'అపరనక్షత్రకుఁ' డగు సేవకుఁడు బ్రాహ్మణుని భార్యను పిల్లలను పలువిధముల బాధించెను. వారి కుండియున్న కొలఁది పరికరములను, పప్పు బియ్యము మొదలగు తినుబండములను. వీథిలో విరజిమ్మి విసరివైచెను. అద్దె చెల్లింపనిచో ఒక్క నిమిషమైనను పంచక్రింద నుండవల దని శాసించెను. బ్రాహ్మణుఁడు కథయంతయు వినినాఁడు. చేయుట కేమున్నది! ఆమెతో కూడ అతఁడును దుఃఖింప నారంభించెను.

ఈ సమయమున పార్వతీపరమేశ్వరులు ఆకాశ మార్గమునఁ బోవుచుండిరి. పేద దంపతుల దుర్భర పరితాపమును గాంచి పార్వతి ''నాథా! అంధుఁడగు మీ భక్తుఁడు నిస్సహాయుఁడై ఎట్లు దుఃఖించుచున్నాఁడో చూడుఁడు. దయ లేదా? నా విన్నపమాలించి అతసిని బాధావిముక్తుని జేయుఁడు. వారిరోదనము వినఁజాలకున్నాను. రేపటికి అతఁడొక లక్షాధికారి యగునట్లు అనుగ్రహింపవలెను.''

పరమేశ్వరుఁడు:—ప్రియా! అతఁడు తాఁ జేసికొనిన కర్మము ననుభవించుచున్నాఁడు. కలిమి లేములు కావడి కుండలు. త్వరలోనే అతనికి అదృష్టదినములు బయల్పడఁ గలవు.

పార్వతి:—ఆ యదృష్ట మిప్పుడే ప్రసాదింపుడు.

పరమేశ్వరుడు:—సరే, నీ యభీష్టము నెఱవేఱును!

ఇట్టి సందర్భములో ఇంటి యజమాని యగు వణిక్ ప్రముఖుడు దేవసందర్శనమునకై ఆలయమున కేతెంచి, పూజారికొఱకు నిరీక్షించుచుండెను. అంత, గుడిలోని విగ్రహము లీ తీరున మాటాడుకొనినట్లు లోపలనుండి వినవచ్చినది:

"నాయనా, గణేశా!"

"ఏమి తండ్రీ!"

"మన ఆలయమునకు అనుదినమును వచ్చుచున్న అంధబ్రాహ్మణునికి రేపు సాయంకాలము లోపల ఒక లక్షరూపాయ లిమ్ము, ఏమి?"

"అటులే తప్పక."

ఈ ప్రసంగ మంతయు స్పష్టముగ ప్రతి అక్షరమును సాహుకారు చెవులలో ప్రతిధ్వనించెను. అందుచే గణపతి పరమేశ్వరుల సంభాషణము అతనికి మిక్కిలి నమ్మకము పుట్టించెను.

అతడు దైవప్రార్థన త్వరితముగ ముగించి ఇంటికి మరలి, అర్ధరాత్రమున బ్రాహ్మణునికడకు పోయి ఇటు లనెను:—"బాబాజీ! నా సేవకుడు మిమ్ము తూలనాడి ఇబ్బంది చేసెనట; ఎంత పని! ఇందుకు నే నెంతో పరి తపించుచున్నాను. ప్రపంచములో నిట్టి పశుప్రాయులు

కొండ ఉందుకు. అది నా తప్పుగా భావించి క్షమింపవేడె దను. తమవంటి ఉత్తమబ్రాహ్మణులకు పాపము, అంధత్వము కూడ సంప్రాప్తమైనది. తమ ఈ దురవస్థకు మనస్సులో నే నెంత ఖేదపడుచున్నానో దేవునకే ఎఱుక; అద్దె విషయమై తమ రావంతయుఁ జింతింపవలదు. మీ చిత్తము వచ్చినంత కాల ముండుఁడు. బ్రాహ్మణ సత్కారము దైవపూజయే కదా! ఇదిగో, ఈ పది రూకలును దయతో స్వీకరించి ఆశీర్వ దింపుఁడు. కాని ఒక చిన్న విన్నపము: ఇటు లన్నందుకు మఱొకవిధముగ భావింపరనియే నమ్మిక. రేపటిదినమున ఉదయమునుండి సాయంత్రమువఱకు ఆలయములోని తమ సంపాద్యముమాత్రము నాకు ప్రసాదింపవలెను.''

ఈ ప్రార్థనకు ముసలిబ్రాహ్మణుఁ డించుక విస్మయ మందినాఁడు. గర్భదరిద్రుఁడైనందున పదిరూపాయలును మహాభాగ్య మనిపించినది. కాని ఆలోచించి, మఱునాటి తన యాచనాభాగ్యము విక్రయించుట కియ్యకొనలేదు.

సాహుకారు:—కాదు బాబాజీ! తొందరపడకుము. అంతగా వలయునేని నూఱురూపాయలు గైకొనుము. రేపటి నీ ఆర్జనమాత్రమే నేకోరునది.

బ్రాహ్మణుఁ డీ బేరమున కిష్టపడలేదు, వర్తకుఁడు అతనిని వదలుటలేదు. క్రమముగా పాట రు, 7500 ల వఱకు పెరిఁగినది. అప్పటికిని బ్రాహ్మణుఁడు ఒప్పుకొన

లేదు. కాని ఈ సంభాషణ నాలకించుచున్న బ్రాహ్మణుని భార్య యింతలో వచ్చి యిట్టు లనెను:—"అయ్యా రు. 75000 లును తీసికొని రండు. నా భర్తగారిచే నెట్లు లయిన ఒప్పించెదను." ఆమె ప్రోద్బలముచే కడకు బ్రాహ్మణుడంగీకరించెను. తత్క్షణమే సాహుకారు ఇంటికిఁ బోయి రు. 75000 లును సంచీలతో తెచ్చి బ్రాహ్మణుని స్వాధీనము చేసినాఁడు. ఇంకను రు. 25000 లు లాభమున్నది గదా యని అపరిమితోత్సాహముతో నతఁడు తులుకుచుండెను.

ఉదయమైనది. మామూలుప్రకారము బ్రాహ్మణుఁడాలయములో పద్మాసనము వైచుకొని తువ్వాలుగుడ్డ ముందఱ పఱచుకొని కూర్చుండెను. సాహుకారు ఇతనిని కను పెట్టి చూచుచునేయుండె. మధ్యాహ్నమైనది. కొన్ని దమ్మిడీ కాసులు బియ్యము రకరకముల కూరలు— ఇవియే యాచన వస్త్రముపై కానఁబడుచున్న ఆస్తి. ఆత్రముతో వర్తకుఁడు నిరీక్షించుచుండెను. ఇంకను ఒకపూట యున్నదిగదా! ఏమి భాగ్యము రానున్నదో యని తలపోయుచుండెను. దేవుని వాగ్దత్తము చెవులార స్పష్టముగ వింటినే, అది వ్యర్థమగునా? అని తనలో తాను వితర్కించుకొనుచుండెను. సాయంకాల మగునప్పటికిఁ గూడ తనయాశ నెఱవేఱునట్లు తోఁచ లేదు, ఓరిమి తగ్గుచుండెను. అవసరమైనచో సాయంకాలమైన

తరువాత కూడ మరి కొంతసేపు ఉండవలసి వచ్చునని బ్రాహ్మణునితో నొక్కి చెప్పఁగా అతఁడందులకు సమ్మతించెను. గంట సేపైనది, మఱియొక గంట, మఱియొక గంట గడచినది. ఏ విధమగు రాబడియు కానరాలేదు. చీఁకటి పడినది. సాహుకారు రోషపూరితుఁడై గబగబ గణపతి విగ్రహము నొద్దకుఁ బోయి తుండము పట్టుకొని బెదరించుచు, "బ్రాహ్మణునికి వాగ్దానము చేసిన లక్ష రూపాయలేవి? అతఁడెంత బాధపడుచున్నాఁడో తెలియునా? నీవు దేవుఁడవే అయినచో మాట చెల్లించుకొనవలదా? ఏమి! వినఁబడుట లేదా?" అనుచు తుండము లాగఁబోయెను. అవు డతఁడాశ్చర్యపడునట్లు తనచేయి గణపతి తొండములో యిరుకుకొని పోయెను. ఆతఁడు పట్టు వదలించుకొనుటకై లాగి విదిలించి అనేకవిధముల ప్రయత్నించెను. కాని ఇసుమంతయు లాభము లేకపోయె. మనస్సున నొక విధమగు జడుపు కలిగినది. "మహాప్రభూ! వేయి కొబ్బరికాయ లభిషేకము చేసెదను, చెయ్యి వదలుము, దేవుఁడా!" అని బహుభంగుల మ్రొక్కెను. స్థితి మాఱలేదు. అంతట మునుపటి విధమున విగ్రహము లిటులు సంభాషించుకొనుట వినవచ్చెను:

పరమేశ్వరుఁడు:— బ్రాహ్మణునకు లక్ష రూపాయిలును ఇచ్చితివా?

గణపతి:— చిత్తము నాయనగారూ ! నిన్నటిరాత్రి డెబ్బదియైదు వేల రూపాయలిచ్చితిని. మిగిలిన సొమ్ము ఇచ్చు ప్రయత్నములో నున్నాను. తక్కిన ఇరువదియైదు వేలును సాహుకారు ఆ బ్రాహ్మణు నింటికి పంపిననే వదలెదను, లేకున్న పట్టు విడువను.

తనకు సంభవించిన దుర్భరస్థితిఁ గాంచి వర్తకుఁడు తత్క్షణమే రూ. 25000 లను బ్రాహ్మణునకు చేరు యేర్పాటు గావించెను. ఈ పని జరిగినదే తడవుగ నతని చేయి యూడి వచ్చినది. చేయునది లేక హతాశుఁడై విచారముతో నతఁ డింటికి మరలెను.

*　　*　　*　　*　　*

స్వహస్తములతో దేవుఁ డెవ్వరికిని ధనము ప్రసాదింపడు. ఒకరిచే మఱియొకరి కిప్పించును. ఆ యిచ్చుటలో కూడ సగము సగము కాకుండ పూర్తిగా తన వాగ్దానము నెఱవేర్చును. పార్వతీ పరమేశ్వరులా బ్రాహ్మణునకును కుటుంబమునకును సకల సంపద లొసంగుటయే గాక అతనికి దృష్టికూడ ననుగ్రహించిరి. అంతటినుండి వారెల్లరును భక్తియుతులై సుఖముగ జీవయాత్ర గడుపసాగిరి.

తూ లి క :

ఇందలి కథలకు ఆధారములగు మాతృకలు ఇట కృతజ్ఞతాపూర్వకముగ పేర్కొనం బడుచున్నవి :—

౧, ౪ .... టాల్స్టాయి

౨, ౫ .... శ్రీ ఎన్. ఎం. షాహ

౩ .... విజ్ఞాన తరంగిణి

౬ .... జువెనిల్ బడ్జెటు

౭ .... శ్రీ జి. కృష్ణరావు